

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2022 m. vasaris

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 211 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl neatsargaus muitinės formalumų atlikimo tvarkos pažeidimo</i>	4
ANK 223 straipsnio 2 dalies taikymas	5
<i>Dėl ANK 223 straipsnio 2 dalies subjekto</i>	5
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	6
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	6
BK 24 straipsnio 3 ir 6 dalių taikymas	6
<i>Dėl BK 24 straipsnio 3, 6 dalių taikymo padarant BK 199 straipsnio 3 dalyje ir 260 straipsnio 2 dalyje nurodytus nusikaltimus</i>	6
BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymas	8
<i>Dėl tyčiojimosi iš nukentėjusiojo kaip atsakomybę sunkinančios aplinkybės</i>	8
BK 72 straipsnio 2 dalies taikymas	8
<i>Dėl automobilio, kaip BK 260 straipsnio 2 dalyje nurodyto nusikaltimo padarymo priemonės, konfiskavimo</i>	8
BK 72 straipsnio taikymas	9
<i>Dėl turto konfiskavimo taikymo atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą</i>	9
BK 150 straipsnio 2 dalies taikymas	10
<i>Dėl seksualinio prievartavimo bendrininkų grupe kitokio fizinio sąlyčio būdu</i>	10
BK 187 straipsnio 2 dalies taikymas	11
<i>Dėl didelę kultūrinę reikšmę turinčių vertybių sugadinimo</i>	11
BK 284 straipsnio taikymas	13
<i>Dėl visuomenės rimties ar tvarkos sutrikdymo požymio turinio</i>	13
BK 294 straipsnio taikymas	13
<i>Dėl tikros ar tariamos teisės įgyvendinimo kaip būtinojo savavaldžiavimo požymio</i>	13
BK 309 straipsnio 1 ir 2 dalių taikymas	15
<i>Dėl nusikalstamų veikų kvalifikavimo kaip padarytų esant realiajai sutapčiai</i>	15
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	16
BPK 80 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	16
<i>Dėl draudimo versti duoti parodymus prieš save</i>	16
BPK 113, 115 straipsnių nuostatų laikymasis	17
<i>Dėl negautų pajamų priteisimo</i>	17
BPK 154, 162 straipsnių nuostatų laikymasis	18
<i>Dėl įrodymų leistinumo</i>	18
III. CIVILINĖS BYLOS	19
Šeimos teisė	19
<i>Dėl kreditorių informavimo santuokos nutraukimo byloje</i>	19
Sutarčių teisė	20
<i>Dėl savivaldybių turto nuomos sutarties maksimalaus termino ir nuomininko teisės reikalauti atnaujinti nuomos sutartį naujam terminui</i>	20
<i>Dėl vartojimo kredito sutarties formos ir pasirašymo; dėl tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus teisės reikalauti grąžinti kreditą</i>	21
Darbo teisė	22
<i>Dėl darbdavio pareigos mokėti netesybas pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 147 straipsnio 2 dalį</i>	22
<i>Dėl vienodo darbo užmokesčio laikiniejiems darbuotojams ir nuolatiniams laikinojo darbo naudotojo darbuotojams mokėjimo</i>	23
Nemokumo teisė	24
<i>Dėl kreditorių komiteto kompetencijos spręsti klausimą dėl juridinio asmens turto pardavimo ne iš varžytynių bankroto procese</i>	24
<i>Dėl kreditoriaus finansinio reikalavimo, grindžiamo užsienio arbitražo sprendimu, tvirtinimo</i>	24
Statybų teisė	25

<i>Dėl administracinio nusižengimo byloje nustatytų faktų prejudicinės reikšmės civilinei bylai; dėl savavališkos statybos akto ginčijimo galimybės, kai, pareiškus reikalavimą panaikinti privalomąjį nurodymą, nereiškiamas reikalavimas panaikinti savavališkos statybos aktą.....</i>	25
Draudimo teisė.....	26
<i>Dėl reikalavimams išmokėti transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmoką taikytinos teisės ir ieškinio senaties termino bei įvykio pripažinimo draudžiamuoju..</i>	26
Civilinio proceso teisė	27
<i>Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo ypatingosios teisenos byloje, kai byla baigta nepriėmus teismo sprendimo dėl bylos esmės</i>	27
<i>Dėl atsakovės teisės pareikšti priešieškinį dokumentiniame procese.....</i>	28
Vykdomo procesas	29
<i>Dėl bankroto bylos skolininko individualiai įmonei iškelimo įtakos vykdomajai bylai</i>	29

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 211 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl neatsargaus muitinės formalumų atlikimo tvarkos pažeidimo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje teritorinės muitinės nutarimu pareiškėja buvo nubausta pagal ANK 211 straipsnio 1 dalį už tai, kad, būdama deklarantės (įmonės) atstovė, deklaravo didesnę nei faktinį importuojamų prekių kiekį, be to, visai nedeklaravo kitų muitinei pateiktų prekių. Apylinkės teismas panaikino teritorinės muitinės nutarimą ir nutraukė administracinio nusižengimo teiseną, konstatuodamas, kad padaryta veika neturi administracinio nusižengimo požymių. Apygardos teismas panaikino apylinkės teismo sprendimą ir paliko galioti teritorinės muitinės nutarimą. Pareiškėjos atstovas pareiškimu dėl proceso atnaujinimo prašė atnaujinti administracinio nusižengimo bylą, panaikinti apygardos teismo nutartį ir palikti galioti apylinkės teismo nutarimą.

Teisėjų kolegijos nuomone, abiejų instancijų teismai teisingai pažymėjo, kad ANK 211 straipsnio 1 dalyje nustatyta teisės norma yra blanketinė, jos turinys atskleidžiamas Europos Sąjungos muitinės veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose (2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas (toliau – Reglamentas Nr. 952/2013), 15 straipsnio 2 dalies a punkte, 134 straipsnio 2 dalyje, 158 straipsnio 1 dalyje ir 2015 m. liepos 28 d. Komisijos deleguotojo reglamento (ES) Nr. 2015/2446, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 952/2013 papildomas išsamiomis taisyklėmis, kuriomis patikslinamos Sąjungos muitinės kodekso nuostatos (toliau – Reglamentas Nr. 2015/2446), B-01 priedo II antraštinės dalies 3 skyriaus 7 pastraipoje), tačiau skirtingai vertino šių nuostatų turinį kvalifikuodami pareiškėjos veiką – prekių, kurioms turi būti įforminta muitinės procedūra, deklaravimą pažeidžiant nustatytą tvarką.

Apylinkės teismas nusprendė, kad Reglamento Nr. 952/2013 15 straipsnio nuostatos apibrėžia bendrą pareigą atsakingam asmeniui muitinės deklaracijoje pateikti teisingus duomenis, tačiau nenustato taisyklių, kaip ši pareiga turėtų būti įgyvendinama, šio reglamento nuostatas taikant kartu su Reglamento Nr. 2015/2446 B-01 priedo II antraštinės dalies 3 skyriaus 7 pastraipos nuostatomis, tokios taisyklės taip pat nepaiškėja. Taigi apylinkės teismas padarė išvadą, kad pareiškėja neturėjo pareigos deklaruoti papildomai muitinės rastų prekių, nes nebuvo žinoma, kam jos priklausė, o gavus duomenų apie jų priklausomumą ir nuosavybę iš įmonių, deklaracijos buvo patikslintos, pateiktos ir išleistos. Kaip pažymėjo apylinkės teismas, vien bendrosios deklarantui nustatytos pareigos pateikti teisingus duomenis nesilaikymas neužtraukia administracinės atsakomybės pagal ANK 211 straipsnį, nenustatyta ir pareiškėjos kaltė dėl šio administracinio nusižengimo padarymo.

Apygardos teismas, priešingai nei apylinkės teismas, nustatė, kad Reglamento Nr. 952/2013 134 straipsnio 2 dalis yra neatsiejamai susijusi su deklaranto pareiga nurodyti deklaracijoje teisingus

duomenis, kaip to reikalaujama pagal Reglamento Nr. 952/2013 15 straipsnį. Pareiškėja pateikė naują importo deklaraciją tik po to, kai prekės buvo surastos, atlikus jų muitinį tikrinimą, o ne jai patikrinus prekes ir sutikslinus jų kiekius tam, kad pateiktų teisingus duomenis importo deklaracijoje. Apygardos teismas nusprendė, kad pareiškėjos kaltė pasireiškė nerūpestingumo forma.

Teisėjų kolegijos nuomone, Reglamento Nr. 952/2013 15 straipsnio 2 dalies a punkte, 134 straipsnio 2 dalyje, 158 straipsnio 1 dalyje, Reglamento Nr. 2015/2446 B-01 priedo II antraštinės dalies 3 skyriaus 7 pastraipoje ir Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus 2009 m. birželio 26 d. įsakymu Nr. 1B-360 patvirtintų Elektroninės importo deklaracijos pateikimo, priėmimo ir kitos elektroninės informacijos, susijusios su importo procedūrų vykdymu, mainų taisyklių 4.1 punkte įtvirtintas teisinis reglamentavimas ne tik nustato bendrą deklaravimo tvarką, bet ir apibrėžia deklaranto atsakomybės ribas, t. y. konkrečiai nurodo, už ką deklarantas laikomas atsakingu ir už kokius atvejus prisiima atsakomybę, kartu nustato deklarantui prievolę deklaruoti muitinei visas pateiktas prekes pasirinktai muitinės procedūrai, laikantis muitinės nustatytų formalumų.

Šioje byloje pareiškėja, būdama deklarantės atstovė ir deklaruodama prekes, importo deklaracijoje nurodė neteisingus duomenis, o tai parodo, jog ji elgėsi nerūpestingai, nors turėjo pareigą ir visas galimybes pateikti deklaracijoje teisingus duomenis, jeigu, prieš deklaruodama prekes, būtų jas fiziškai patikrinusi. Byloje nustatyta, kad prekės nebuvo bešeimininkės, o priklausė būtent įmonei, kaip ir kitos, dėl kurių pareiškėja pateikė naują importo deklaraciją. Tačiau tai buvo padaryta tik po to, kai, atlikus deklaruotų prekių muitinį tikrinimą, šios prekės buvo surastos, o ne pačiai pareiškėjai patikrinus visas transporto priemone vežamas prekes ir sutikslinus jų kiekius tam, kad pateiktų teisingus duomenis importo deklaracijoje. Taigi teisėjų kolegija nusprendė, kad byloje pagrįstai konstatuota, jog pareiškėja ANK 211 straipsnio 1 dalyje nustatytą administracinį nusižengimą padarė dėl neatsargumo (nerūpestingumo).

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pareiškėjos atstovo prašymą atmetė ir paliko apygardos teismo nutartį galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 8 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-4-628/2022

ANK 223 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl ANK 223 straipsnio 2 dalies subjekto

Aptariamoje administracinio nusižengimo byloje VĮ Registrų centras bendrovės vadovei (direktorei) surašė administracinio nusižengimo protokolą pagal ANK 223 straipsnio 2 dalį už tai, kad ji per nustatytą laiką nepateikė VĮ Registrų centrui 2018 ir 2019 metų ataskaitų. Bendrovės vadovė savo nesutikimą su tokiu sprendimu motyvavo tuo, kad ji nėra atsakinga už metinių ataskaitų pateikimą, nes bendrovės veikla sustabdyta, o ji, kaip vienintelė bendrovės akcininkė, atleido save iš bendrovės vadovo pareigų 2017 m. birželio 30 d. Apylinkės teismas priėmė sprendimą nutraukti administracinio nusižengimo teiseną dėl nurodyto nusižengimo padarymo, konstatuodamas, kad bendrovės vadovė neturėjo pareigos pateikti metinių finansinių ataskaitų rinkinių. Apygardos teismas VĮ Registrų centro apeliacinį skundą atmetė ir pirmiau nurodytą pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko galioti be pakeitimų.

VĮ Registrų centras prašymu dėl proceso atnaujinimo prašė panaikinti teismų sprendimus ir pripažinti bendrovės vadovę padarius administracinį nusižengimą. VĮ Registrų centras nurodė, kad pagal Juridinių asmenų registro duomenis, kurie yra laikomi teisingais, kol nėra nuginčyti teisme, bendrovės vadovė buvo atsakinga už bendrovės metinių ataskaitų pateikimą. Tai, kad vadovės darbo santykiai su bendrove nutrūko, sprendžiant klausimą dėl jos administracinės atsakomybės, teisinės reikšmės neturi, nes juridinis asmuo negali neturėti vadovo, o kitas vadovas bendrovėje nebuvo paskirtas.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pripažino bendrovės vadovę (ir vienintelę šios bendrovės akcininkę) padarius administracinį nusižengimą, nustatytą ANK 223 straipsnio 2 dalyje, konstatuodama, kad administracinio nusižengimo protokolai jai, kaip faktinei įmonės vadovei (įmonė

nebuvo likviduota, tik buvo sustabdyta jos veikla), buvo surašytas pagrįstai; kaip vienintelė bendrovės akcininkė, nors ir atleidusi save iš bendrovės direktoriaus pareigų, ji buvo atsakinga už bendrovės metinių ataskaitų teikimą. Panaikindama skundžiamus sprendimus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad ankstesnė teismų išvada, jog bendrovės vadovė nėra tinkamas administracinio nusižengimo subjektas, yra klaidinga. Teismai neįvertino viso reikšmingo teisingam šios situacijos vertinimui teisinio reguliavimo. Nutraukdami administracinio nusižengimo teiseną, teismai padarė esminį materialiosios teisės pažeidimą. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad apie tai, jog bendrovės direktorė ir vienintelė akcininkė savo sprendimu atleido save iš įmonės direktoriaus pareigų, institucijai, surašiusiai šioje byloje administracinio nusižengimo protokolą, – VĮ Registrų centrui žinoma nebuvo. Byloje taip pat konstatuota, kad, sustabdžius bendrovės veiklą, ji laikytina veikiančia (bendrovė nėra likviduojama ar bankrutavusi), todėl jos vadovas turi pareigą teikti bendrovės ataskaitas. Nagrinėjamoje byloje vienintelė bendrovės akcininkė ėjo bendrovės direktoriaus pareigas nuo 2008 m. iki sprendimo atleisti save iš vadovo pareigų, todėl suvokė, kokias pareigas turi sau priklausančioje įmonėje. Taigi situacija, kai vienintelis bendrovės akcininkas ir jos vadovas atleidžia save iš pareigų ir tai laikoma vadovo atsakomybės įmonėje pasibaigimu, yra teisiškai ydinga. Bendrovės vadovas privalo dirbti rūpestingai ir kvalifikuotai, daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama įmonė veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus. Bendrovės vadovui keliami rūpestingumo, atidumo ir apdairumo reikalavimai taikytini ne tik priimant verslo sprendimus, bet ir sprendžiant vadovo atšaukimo, atleidimo ir atsistatydinimo klausimus.

Atsižvelgdama į tai, kad nusižengimo padarymą lėmė sudėtingas įstatymu įtvirtintas reguliavimas, vienintelio akcininko sprendimu 2021 m. vasario 5 d. bendrovės veikla buvo nutraukta, bendrovė likviduota, kokia nors žala dėl padaryto nusižengimo tretiesiems asmenims nebuvo padaryta, pareiškėjos veiksmai nesukėlė jokių pavojingų padarinių, išplėstinė septynių teisėjų kolegija nusprendė administracinės nuobaudos pareiškėjai neskirti (ANK 34 straipsnio 6 dalis).

Taigi išplėstinė septynių teisėjų kolegija panaikino žemesniųjų instancijų teismų sprendimus, pripažino pareiškėją kalta dėl ANK 223 straipsnio 2 dalyje nustatyto administracinio nusižengimo padarymo ir, pritaikiusi ANK 34 straipsnio 6 dalį, administracinės nuobaudos pareiškėjai neskyrė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 21 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-20-628/2022

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 24 straipsnio 3 ir 6 dalių taikymas

Dėl BK 24 straipsnio 3, 6 dalių taikymo padarant BK 199 straipsnio 3 dalyje ir 260 straipsnio 2 dalyje nurodytus nusikaltimus

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje vieno iš nuteistųjų gynėjas teigė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, pripažindami jo ginamąjį A. T. BK 199 straipsnio 3 dalyje ir 260 straipsnio 2 dalyje nurodytų nusikaltimų bendravykdžiu, o ne padėjėju, netinkamai pritaikė BK 24 straipsnio 3, 6 dalių nuostatas.

Teisėjų kolegija pirmiausia nurodė, kad nustačius asmenų susitarimą veikti bendrai, jų suvokimą, kad kėsinaisi į tą patį objektą, bei kitus bendrininkavimo subjektyviuosius požymius, taip pat konstatavus, kad bendrais veiksmais asmenys realizavo bent dalį bendros nusikalstamos veikos sudėties objektyviųjų požymių, laikoma, kad tokie asmenys veikė kaip bendravykdžiai (BK 24 straipsnio 3 dalis). Padėjėjo, kaip vieno iš nusikalstamos veikos bendrininkų rūšių, ypatybė yra ta, jog jis tiesiogiai nerealizuoja nusikalstamos veikos sudėties, t. y. neatlieka veiksmų, aprašytų nusikalstamos veikos dispozicijoje, bet atlieka BK 24 straipsnio 6 dalyje išvardytus veiksmus, kuriais palengvina vykdytojui realizuoti nusikalstamos veikos sudėtį. Padėjėjo pagalba visada nukreipta į konkrečios nusikalstamos veikos padarymą ir sudaro realias galimybes veikti kitiems bendrininkams. Padėjėjas padeda įvykdyti nusikalstamą sumanymą ir taip padėjėjo veiksmai prisideda prie bendros

veiklos priešastinio ryšio su nusikalstamais padariniais. Taigi padėjimas yra aktyvūs veiksmai, kuriais padėjėjas sudaro sąlygas padaryti nusikalstamą veiką ar kitaip palengvina vykdytojui padaryti nusikaltimą.

Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl kasatoriaus argumentų, susijusių su jo ginamojo veiksmu, kaip narkotinės medžiagos kontrabandos (BK 199 straipsnio 3 dalis (2015 m. gegužės 7 d. įstatymo redakcija)) bendravikdydžio, kvalifikavimu, kartu pažymėjo, kad teismų praktikoje, pvz., prekybos žmonėmis bylose, gabenimu pripažįstamas ne tik asmenų vežimas automobiliu ar kita transporto priemone, bet ir tokių gabenamų asmenų lydėjimas traukiniu, lėktuvu, o kontrabanda gabenamos narkotinės (psichotropinės) medžiagos lydėjimas ir kontroliavimas pripažįstami vykdytojo veiksmais.

Šioje byloje nustatyta, kad, nuteistiesiems vykstant iš Latvijos Respublikos į Lietuvos Respubliką, pirmas kitų nuteistųjų priekyje automobiliu vyko M. B., o nuteistasis A. T. kartu su nuteistuoju N. T. važiavo paskui nuteistąją D. M., gabenančią narkotines medžiagas, taip iš esmės lydėdami ir kontroliuodami ją ir gabenamą narkotinę medžiagą, kartu kirto Latvijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos sieną ir toliau Lietuvos teritorijoje veikė pagal bendrą nuteistųjų sutarimą. Nuteistieji gabenti narkotinę medžiagą kontrabandos būdu iš Latvijos Respublikos į Lietuvos Respublikos teritoriją ruošėsi iš anksto, laikėsi konspiracijos. Nuteistasis A. T. veikė pagal bendrai sutartą nusikaltimo padarymo planą, suvokdamas, kad kartu su kitais nuteistaisiais dalyvauja darant narkotinės medžiagos kontrabandą, ir siekdamas bendro rezultato – saugaus šios medžiagos pergabenimo kontrabandos būdu iš Latvijos Respublikos į Lietuvos Respublikos teritoriją toliau platinti, suprato ir žinojo savo vaidmenį, bendrais bruožais suvokė per valstybės sieną gabenamos narkotinės medžiagos didelį kiekį. Sklandus narkotinės medžiagos pergabenimas iš vienos valstybės į kitą buvo įmanomas tik su tuo susijusiems asmenims suderinus veiksmus. Taigi kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad nuteistųjų N. T. ir A. T. vykimasis kartu buvo tikslingas veiksmas, siekiant nuteistajam N. T. ne tik išvengti važiavimo per valstybės sieną automobiliu, kuriame buvo gabenama narkotinė medžiaga, bet taip pat siekiant užtikrinti saugų narkotinės medžiagos gabenimą į Lietuvos Respubliką per valstybės sieną ir nuteistajam A. T. veikiant kaip bendravikdydžiui.

Dėl kasatoriaus argumentų, susijusių su jo ginamojo A. T. veiksmu, kaip bendravikdydžio laikant ir gabenant narkotinę medžiagą (BK 260 straipsnio 2 dalis), kvalifikavimu, teisėjų kolegija pažymėjo, kad neteisėtas narkotinių ar psichotropinių medžiagų laikymas yra šių medžiagų buvimas kaltininko žinioje nepriklausomai nuo jų buvimo vietos (su savimi, patalpoje, slėptuvėje ar kitose vietose). Narkotinių ar psichotropinių medžiagų laikymo veikai inkriminuoti įtakos neturi tai, kad neteisėtai laikytos medžiagos kaltininkui nepriklausė, jei nustatyta, kad jis suvokė, jog jo turimos medžiagos yra psichotropinės ir (ar) narkotinės. Šių medžiagų neteisėto laikymo veiką kvalifikuojant pagal BK 260 straipsnį nėra svarbūs argumentai, kad kaltininkas pats jų negamino, kad jam nėra inkriminuotas neteisėtas šių medžiagų įgijimas (pagal BK 260 straipsnį tai yra alternatyvūs byloje įrodinėtini nusikalstamos veikos požymiai).

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad: disponuoti narkotine medžiaga buvo bendras nuteistųjų N. T., D. M. ir A. T. sutarimas ir nuteistasis A. T. žinojo apie nuteistojo N. T. turimą narkotinę medžiagą turint tikslą ją platinti; nuteistasis A. T. matė, kur narkotinė medžiaga slepiama, ir žinojo, kur ji laikoma; nuteistasis A. T. šią medžiagą gabeno nuo Fabriko gatvės Lentvario mieste iki nuteistojo M. B. namo Trakų r. ir vėliau gabeno iš ten, kol kelio Vilnius–Marijampolė 32 km buvo sulaikytas policijos pareigūnų. Tai, kad narkotinė medžiaga nuo nuteistojo M. B. namų buvo gabenama su nuteistuoju A. T. kartu važiavusio nuteistojo N. T. kojineje, įtakos veikos kvalifikavimui neturi, nes nuteistasis N. T. su kojineje paslėpta narkotine medžiaga važiavo nuteistojo A. T. vairuojamu automobiliu, t. y. buvo jame. Nuteistasis A. T., kaip nusikalstamos veikos bendrininkas, apie narkotinės medžiagos gabenimą žinojo ir suprato, kad ją gabena, bendrais bruožais suvokė gabenamą jos didelį kiekį, o narkotinės medžiagos slėpimas kojineje šiuo atveju tebuvo jos paslėpimo – ne gabenimo – būdas siekiant apsunkinti jos radimą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nuteistojo A. T. atlikti veiksmai atitinka BK 24 straipsnio 3 dalyje įtvirtintus vykdytojo veiksmus. Taigi kasacinis

teismas nusprendė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, pripažindami nuteistą BK 260 straipsnio 2 dalies, 199 straipsnio 3 dalies (2015 m. gegužės 7 d. įstatymo redakcija) bendravėdžiu, tinkamai taikė BK 24 straipsnio 3, 6 dalių nuostatas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-16-942/2022

BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymas

Dėl tyčiojimosi iš nukentėjusiojo kaip atsakomybę sunkinančios aplinkybės

Šioje baudžiamojoje byloje nuteistojo gynėja kasaciniame skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai pripažino jos ginamojo atsakomybę sunkinančia aplinkybe tai, kad jis inkriminuotas nusikalstamas veikas padarė tyčiodamasis iš nukentėjusiojo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad tyčiojimas iš nukentėjusiojo konstatuojamas tada, kai kaltininkas atlieka veiksmus, iš esmės prieštaraujančius moralės bei dorovės principams, šiurkščia, ciniška forma, arba verčia nukentėjusį patį atlikti tokius veiksmus prieš save. Tokiais veiksmais siekiama pažeminti nukentėjusiojo garbę ir orumą, sukelti jam daug dvasinių ar papildomų fizinių kančių. Teisėjų kolegija pritarė apeliacinio teismo vertinimui, kad smūgių nukentėjusiajam sudavimas rankomis, kojomis, plyta, cigaretės užgesinimas nukentėjusiajam į veidą, o pastarajam pasituštinus pagalio kišimas į išeinamąją angą ir kišimas nukentėjusiajam į burną yra tyčiojimas iš nukentėjusiojo, turinčio išoriškai pastebimą protinę negalią, ir yra vertintinas kaip BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte nurodyta sunkinanti aplinkybė. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, ši atsakomybę sunkinanti aplinkybė buvo nurodyta kaltinamajame akte.

Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas nuteistojo atsakomybę sunkinančia aplinkybe tyčiojimąsi iš nukentėjusiojo (BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punktas), laikėsi proceso taisyklių ir nepažeidė nuteistojo procesinių teisių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-29-976/2022

BK 72 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl automobilio, kaip BK 260 straipsnio 2 dalyje nurodyto nusikaltimo padarymo priemonės, konfiskavimo

Kasatorius teigė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nepagrįstai ir nemotyvuotai jo ginamojo automobilį pripažino BK 260 straipsnio 2 dalyje nurodyto nusikaltimo padarymo priemone ir jį konfiskavo.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nusikaltimo priemonėmis pripažįstami daiktai, kurie sudaro sąlygas arba palengvina tokios veikos padarymą. Sprendžiant, ar daiktas (turtas) laikytinas nusikalstamos veikos priemone, reikia įvertinti šio turto panaudojimo reikšmę nusikalstamos veikos sudėties požymiams realizuoti.

Byloje nustatyta, kad kasatoriaus ginamojo automobilis palengvino nusikaltimo padarymą, t. y. narkotinės medžiagos neteisėtą gabenimą Lietuvos teritorijoje nemažais atstumais iš vienos vietovės į kitą, turint tikslą ją platinti. Tai, kad narkotinė medžiaga buvo rasta ne paslėpta kažkur pačiame automobilyje, o jame su kasatoriaus ginamuoju kartu važiuojančio kito nuteistojo kojineje, įtakos BK 72 straipsnio 2 dalies nuostatoms taikyti šiuo atveju neturi, nes šis nuteistasis su kojineje paslėpta narkotine medžiaga važiavo kasatoriaus ginamojo vairuojamu automobiliu, t. y. buvo jame, kasatoriaus ginamasis, kaip nusikalstamos veikos bendrininkas, apie narkotinės medžiagos gabenimą žinojo ir suprato, kad ją gabena, o narkotinės medžiagos slėpimas kojineje šiuo atveju tebuvo jos paslėpimo – ne gabenimo – būdas siekiant apsunkinti jos radimą. Kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad automobilio, kaip BK 260 straipsnyje nurodyto nusikaltimo priemonės, konfiskavimas kasacinio teismo praktikoje yra pripažintas pagrįstu ir tais atvejais, kai juo iš vienos vietovės į kitą buvo gabenami svorio prasme nedideli paketai, todėl tai, jog svorio prasme buvo gabentas nedidelis

kiekis narkotinės medžiagos, savaime nesuteikia pagrindo automobilio, kuriuo neteisėtai buvo gabenta narkotinė medžiaga, nepripažinti šio nusikaltimo priemone.

Dėl automobilio konfiskavimo kaip proporcingos poveikio priemonės teisėjų kolegija nurodė, kad nuteistasis už BK 260 straipsnio 2 dalyje nurodyto sunkaus tyčinio nusikaltimo, kurio priemone pripažintas jo konfiskuotas automobilis, padarymą (neteisėtą disponavimą dideliu kiekiu itin pavojingos narkotinės medžiagos karfentanilio) nubaustas aštuonerių metų laisvės atėmimo bausme, t. y. bausme, lygia šio BK straipsnio sankcijoje nustatytam laisvės atėmimo bausmės minimumui. Konfiskuotas automobilis buvo svarbus padarant pirmiau nurodytą veiką, nes palengvino galimybę gabenti narkotinę medžiagą Lietuvos teritorijoje nemažais atstumais iš vienos vietovės į kitą, turint tikslą ją platinti. Tai, kad narkotinė medžiaga nebuvo išplatinta, neturi įtakos sprendžiant klausimą dėl automobilio konfiskavimo, nes tai nebuvo padaryta tik dėl policijos pareigūnų veiksmų, o tai, kad konfiskuotinas automobilis yra brangus (didelės vertės), savaime nesuteikia pagrindo teigti, kad jo konfiskavimas yra neadekvati (neproporcinga) priemonė, nes paprastai nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui priklausančios (visiškai ar bendrosios jungtinės nuosavybės teise) nusikalstamos veikos priemonės konfiskavimas nesiejamas su konfiskuotino turto verte, todėl teismo sprendimas dėl nusikalstamos veikos padarymo priemonės konfiskavimo negali priklausyti nuo jos vertės.

Kartu kasacinis teismas nurodė, kad tais atvejais, kai kaltininkas, darydamas nusikalstamą veiką, kaip įrankį ar priemonę panaudojo turtą, kuris bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklauso ir kitam asmeniui, toks bendraturtis nelaikytinas „kitu asmeniu“ pagal BK 72 straipsnio 3 dalies 1 punktą ar 4 dalį (pagal šiuo metu galiojančią BK 72 straipsnio redakciją – 4 dalies 1 punktą ar 5 dalį), todėl sprendžiant klausimą dėl turto konfiskavimo neturi reikšmės ta aplinkybė, ar jis suteikė turtą arba turėjo ir galėjo žinoti, kad toks turtas bus panaudotas darant nusikalstamą veiką. Žalos, atsiradusios dėl bendraturčio neteisėtų veiksmų sumažėjus bendrajai jungtinei nuosavybei, atlyginimo klausimas gali būti sprendžiamas civilinio proceso tvarka. Dėl to teisėjų kolegija nusprendė, kad vien tai, jog automobilis bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklauso nuteistajam ir jo sutuoktinei, nesant nustatytų kitų svarbių aplinkybių, nesudaro pagrindo konstatuoti, kad šiuo atveju jis negalėjo būti konfiskuotas. Tai, kad nuteistojo sutuoktinei reikia lėšų šeimai išlaikyti dabar, o ne reikės kažkada ateityje, kasacinio teismo nuomone, taip pat savaime nesuteikė teisinio pagrindo teigti, kad nuteistajam ir jo sutuoktinei bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausantis automobilis negalėjo būti konfiskuotas.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nuteistojo automobilis pagrįstai yra pripažintas BK 260 straipsnio 2 dalyje nurodyto nusikaltimo padarymo priemone ir, vadovaujantis BK 72 straipsnio 2 dalies nuostatomis, konfiskuotas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-16-942/2022

BK 72 straipsnio taikymas

Dėl turto konfiskavimo taikymo atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą

Šioje baudžiamojoje byloje prokuroras kasaciniame skunde teigė, kad žemesniųjų instancijų teismai neteisingai nepaskyrė kaltininkui baudžiamojo poveikio priemonės – turto (keturračio) konfiskavimo.

BK 72 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kaltininkui priklausantis konfiskuotinas turtas privalo būti konfiskuojamas visais atvejais. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad nusikalstamos veikos priemonė – keturratis – priklausė kaltininkui. Taigi pagal bendruosius reikalavimus ji turėjo būti konfiskuota.

Atleisdamas kaltininką nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą ir parinkdamas jam baudžiamojo poveikio priemones, pirmosios instancijos teismas nurodė, kad pats baudžiamasis procesas turėjo pakankamą auklėjamąjį poveikį, be to, kaltininkui paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės – draudimas naudotis specialiąja teise ir įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų

fondą – yra pakankamos nubaudimo tikslams įgyvendinti, o dar vienos baudžiamojo poveikio priemonės – transporto priemonės konfiskavimo – paskyrimas šiuo atveju būtų neproporcingas. Su tokia pirmosios instancijos teismo išvada sutiko ir apeliacinės instancijos teismas, papildomai konstatuodamas, kad keturračio motociklo konfiskavimas būtų perteklinė priemonė, atsižvelgiant ir į tai, jog šis motociklas yra naudojamas ir būtinas ūkio darbams atlikti. Tačiau kasacinis teismas konstatavo, kad tokios žemesniųjų instancijų teismų išvados nepagrįstos išsamiai teisiškai reikšmingų bylos aplinkybių vertinimu.

Teisėjų kolegija nustatė, kad teismai atsižvelgė į tai, jog kaltininkas vairavo keturračių motociklą būdamas neblaivus (pirminio patikrinimo metu nustatytas 2,94, o antro patikrinimo metu – 2,28 promilės girtumas), tačiau nepakankamai dėmesio skyrė tai aplinkybei, kad šia transporto priemone kaltininkas važinėjo bendro naudojimo keliais nuo 2017 metų, žinodamas, kad ja galima važinėti tik kalnais, nes šis keturratis gadina kelio dangą, dėl to nebuvo galima nustatyta tvarka registruoti jo VĮ „Regitra“. Taip pat nebuvo įvertinta tai, kad kaltininkas neblaivus buvo sustabdytas prie daugiabučio namo, keturračių vairavo mieste, ir vairavo gana nemažą atstumą, tai dar padidino keliamą pavojų. Šios aplinkybės kasaciniam teismui neleido daryti neabejotinos išvados, kad transporto priemonės palikimas kaltininkui valdyti iš tikrųjų nekeltų jokio pavojaus ir atitiktų prevencinius baudžiamųjų įstatymų taikymo tikslus. Taip pat teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismai neatsižvelgė ir į konfiskuotino turto vertę, kuri paprastai yra vienas iš pagrindinių kriterijų vertinant turto konfiskavimo proporcingumą. Kasacinis teismas nusprendė, kad šioje byloje nustatytos aplinkybės patvirtino, jog transporto priemonės konfiskavimas žemesniųjų instancijų teismuose būtų buvęs proporcingas ir suderinamas su kitomis kaltininkui paskirtomis baudžiamojo poveikio priemonėmis. Tačiau nagrinėjant bylą kasacinės instancijos teisme paaiškėjo, kad kaltininkas aptariamą transporto priemonę pardavė už 470 Eur ir pateikė tai patvirtinančią pirkimo–pardavimo sutartį. Dėl pasikeitusių aplinkybių prokuroras posėdyje prašė išieškoti iš kaltininko konfiskuotino turto vertę pinigais – 470 Eur.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad paprastai konfiskuotino turto vertę atitinkančios pinigų sumos išieškojimo klausimas, ypač šios priemonės taikymas proporcingumo principo kontekste, turėtų būti sprendžiamas vertinant ne tik teises, tačiau ir faktines aplinkybes, dėl ko būtų pagrindas bylą grąžinti iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Tačiau, atsižvelgdama į kasacinio skundo nagrinėjimo ribas, prokuroro poziciją, išsakytą nagrinėjant bylą kasacinės instancijos teisme, į tai, kad transporto priemonė buvo perduota po to, kai įsiteisėjo teismo sprendimas netaikyti turto konfiskavimo, į šioje byloje nustatytą konfiskuotino turto vertę, dėl kurios nekyla ginčo, taip pat į proceso ekonomiško principą bei aptartus motyvus dėl baudžiamojo poveikio priemonių taikymo proporcingumo kaltininkui, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad netinkamas BK 72 straipsnio taikymas šioje byloje gali būti ištaisytas kasacinės instancijos teisme.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pakeitė žemesniųjų instancijų teismų sprendimus ir iš kaltininko išieškojo konfiskuotino turto (keturračio motociklo) vertę atitinkančią pinigų sumą – 470 Eur, kitas sprendimų dalis paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-18-719/2022

BK 150 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl seksualinio prievartavimo bendrininkų grupe kitokio fizinio sąlyčio būdu

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasaciniu skundu nuteistojo gynėjas prašė perkvalifikuoti jo ginamojo nusikalstamą veiką iš BK 150 straipsnio 2 dalies į BK 138 straipsnio 2 dalį. Kasatorius nurodė, jog fizinio smurto naudojimas prieš nukentėjusįjį turėtų būti kvalifikuojamas pagal BK 138 straipsnį, nes nuteistojo veiksmai nebuvo nukreipti į lytinės aistros tenkinimą.

Šioje byloje asmuo pagal BK 150 straipsnio 2 dalį nuteistas už tai, kad, veikdamas bendrininkų grupe su kitais dviem asmenimis, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, atimdamas

galimybę nukentėjusiajam priešintis, pasinaudodamas bejėgiška jo būkle dėl protinės negalios, tenkino lytinę aistrą oralinio ir kitokio fizinio sąlyčio būdu.

Teisėjų kolegijos nuomone, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai išsamiai pasisakė dėl visų būtinųjų BK 150 straipsnio 2 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos požymių buvimo nuteistojo veikoje. Nukentėjusiojo valios palenkimo būdai – fizinis smurtas ir pasinaudojimas jo bejėgiška būkle įrodyti iš įvairių įrodymų šaltinių gautais duomenimis. Fizinio smurto panaudojimas patvirtintas nukentėjusiojo parodymais, specialisto išvada, patvirtinančia apie atitinkamų sveikatos sutrikdymų padarymą nukentėjusiajam, elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo protokolais, taip pat nuteistųjų parodymais. Nukentėjusiojo bejėgiškos būklės požymis teismų taip pat nustatytas tinkamai. Nukentėjusiajam teismo nutartimi nustatytas ribotas veiksnumas dėl jam diagnozuoto psichikos sutrikimo. Teismas vertino šiuos duomenis kartu su nukentėjusiojo globėjos – motinos – parodymais apie sūnaus sveikatos būklę, taip pat ir išorinius, t. y. išvaizdos ir elgesio, ypatumus, iš kurių galima suprasti, kad jis turi psichikos sutrikimų. Teismai vadovavosi ir nuteistojo parodymais apie tai, kad nukentėjusiojo elgesys jam kėlė įtarimų. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad iš įrodymų visumos teisingai buvo padaryta išvada tiek dėl to, kad nukentėjusysis veikos prieš jį padarymo metu buvo bejėgiškos būklės, tiek dėl to, kad nuteistieji tai suvokė.

Nuteistasis prieš bejėgiškos būklės nukentėjusįjį panaudojo fizinį smurtą, taip pat nukentėjusįjį seksualiai prievartavo oraliniu ir kitokio fizinio sąlyčio būdu. Nors viso proceso metu gynyba įrodinėjo, kad nuteistojo veiksmas – pagalio kišimas nukentėjusiajam į analinę angą – niekaip nesusijęs su lytinės aistros tenkinimu ir atitinkamai negali būti laikomas seksualiniu prievartavimu, teisėjų kolegija nusprendė, kad abiejų instancijų teismai pagrįstai tokius nuteistojo veiksmus įvertino kaip seksualinį prievartavimą, padarytą kitokio fizinio sąlyčio būdu. Seksualinio prievartavimo nusikaltimo sudėtis yra formalioji, šis nusikaltimas yra baigtas nuo lytinės aistros tenkinimo pradžios nepriklausomai nuo to, ar kaltininkas patenkino lytinę aistrą, ar pajuto seksualinį pasitenkinimą arba malonumą, nes baudžiamoji atsakomybė už šią veiką kyla atlikus pavojingus veiksmus. Tokie faktai baudžiamosiose bylose dėl žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvės ir neliečiamumo pažeidimo privalomai nenustatomi.

Taigi teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nuteistojo veika tinkamai kvalifikuota pagal BK 150 straipsnio 2 dalį, kaip seksualinis prievartavimas, padarytas bendrininkų grupe, o ne pagal BK 138 straipsnio 2 dalį, kaip nesunkus sveikatos sutrikdymas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-29-976/2022

BK 187 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl didelę kultūrinę reikšmę turinčių vertybių sugadinimo

Šioje baudžiamojoje byloje kasatorius, nesutikdamas su kaltinamųjų išteisinimu pagal BK 187 straipsnio 2 dalį dėl užrašų aerosoliniais dažais užpurškimo ant objekto, įtraukto į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą, – vienuolyno ansamblių juosiančios tvoros fasado sienos ir joje esančios koplytėlės fasado sienos, nurodė, kad abiejų instancijų teismai netinkamai aiškino BK 187 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos objektyviųjų – svetimo turto sugadinimo, sugadinto svetimo turto ir jo didelės kultūrinės reikšmės – požymių turinį ir nepagrįstai nenustatė šių požymių pakankamo pavojingumo baudžiamajai atsakomybei kilti.

Teisėjų kolegija išaiškino, kad tyčinis aptariamą nusikalstamos veikos pobūdis suponuoja tai, kad, norint kaltininko veiką kvalifikuoti pagal BK 187 straipsnio 2 dalį kaip didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę turinčių vertybių sunaikinimą ar sugadinimą, reikia nustatyti, kad kaltininkas suvokė, jog jo naikinami ar gadinami daiktai turi didelę mokslinę, istorinę arba kultūrinę reikšmę. Kaltininko veika gali būti pripažinta didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę turinčių vertybių sunaikinimu ar sugadinimu ir tuo atveju, kai kaltininkas, atlikdamas neteisėtus veiksmus, numatė, kad yra nemaža tikimybė, jog šios vertybės yra didelės mokslinės, istorinės, kultūrinės reikšmės. Tokį kaltininko suvokimą ar numatymą gali lemti tam tikros objektyvios (tokių vertybių

buvimo vieta, jų pobūdis ir pan.) ir subjektyvios (kaltininko amžius, profesija, išprusimas, specialių žinių turėjimas ir pan.) aplinkybės. Šias aplinkybes turi nustatyti ir įvertinti teismai, sprenddami, ar asmuo kaltas dėl didelę mokslinę, istorinę, kultūrinę reikšmę turinčių vertybių sunaikinimo ar sugadinimo. Taigi vien tik tuo, kad sunaikinti ar sugadinti daiktai objektyviai yra pripažįstami didelę mokslinę, istorinę, kultūrinę reikšmę turinčiomis vertybėmis, negali būti grindžiamas veikos, nurodytos BK 187 straipsnio 2 dalyje, kvalifikavimas. Kaip ir apie bet kokią kitą nusikalstamą veiką, taip ir apie didelę mokslinę, istorinę, kultūrinę reikšmę turinčių vertybių sunaikinimą ar sugadinimą galima spręsti tik konstatavus ir įvertinus objektyvius ir subjektyvius šios veikos požymius.

Kasacinis teismas konstatavo, kad vienuolyno ansamblių juosiančios tvoros fasado siena ir šioje tvoroje esančios koplytėlės fasado siena po priešingų teisei asmenų veiksmų buvo sugadintos. Svetimo turto sugadinimas – tai toks turto savybių praradimo laipsnis, kai jo vertė sumažėja ir jis iš dalies tampa netinkamas naudoti pagal tikslinę paskirtį, bet vartojamosios šio turto savybės gali būti atkuriamos. Teisėjų kolegija nurodė, kad pastatų ar kitų statinių fasadų sienų paveikimas dažais (kaip šiuo atveju užpurškimas aerosoliniais dažais užrašų ant vienuolyno pastatų ansamblių juosiančios tvoros ir joje esančios koplytėlės fasadų sienų) BK 187 straipsnio prasme laikytinas turto sugadinimu, nes dėl tokio poveikio pažeidžiamas fasadų sienų tinkas ir iš esmės pasikeičia statinio estetinė išvaizda, jai atkurti reikalinga atlikti remonto darbus – užrašus pašalinti ir sieną uždažyti. Kartu pažymėta, kad aptariamoms nusikalstamos veikos objektų (kilnojamojo ir nekilnojamojo turto) ir jų sugadinimo būdų gali būti labai įvairių ir dėl to gali kilti labai įvairių padarinių, todėl ne visais atvejais turi būti nustatyta aplinkybė – negalėjimas naudoti objekto pagal funkcinę paskirtį dėl tam tikrų savybių sumažėjimo ar praradimo, kaip vienas iš turto sugadinimo nustatymo kriterijų.

Iš bylos medžiagos nustatyta, kad vienuolyno ansamblių juosiančios tvoros ir joje esančios koplytėlės fasado sienų tinkas nėra autentiškas ir teisinė apsauga jam nesuteikta. Kasatorius teigė, kad vien užrašų dažais užpurškimas ant vienuolyno pastatų ansamblių juosiančios tvoros fasado ir joje esančios koplytėlės fasado sienų sumenkina šių kultūrinę reikšmę turinčių objektų estetinę išvaizdą ir leidžia kalbėti apie kultūrinę reikšmę turinčios vertybės sugadinimą. Tačiau teisėjų kolegija nusprendė, kad vien tik estetinės išvaizdos pakeitimas, nesugadinant objekto vertingųjų savybių, negali būti vertinamas kaip didelės kultūrinės vertybės sugadinimas ir baudžiamas pagal BK 187 straipsnio 2 dalį. Atsakomybė pagal šį baudžiamąjį įstatymą galėtų kilti kaltininkams sugadinus užpurškiant, kitu būdu užpiešiant, užpilant ir pan. autentišką tinką, freskas, atskirus paveldo elementus ir kt., kuriems atkurti reikėtų tiek specialiųjų žinių, tiek specifinių medžiagų, tiek atitinkamos srities specialistų. Šiuo atveju tvoros ir koplytėlės sienai sutvarkyti užteko paprasčiausio perdažymo.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, kvalifikuojant veiką pagal BK 187 straipsnio 2 dalį kaip didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę turinčių vertybių sugadinimą, būtina nustatyti, kad kaltininkas suvokė, jog jo gadinami daiktai turi didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę, arba, atlikdamas šiuos neteisėtus veiksmus, numatė, kad yra nemaža tikimybė, jog šios vertybės yra didelės mokslinės, istorinės, kultūrinės reikšmės. Šiuo atveju, teisėjų kolegijos nuomone, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pagrįstai konstatavo, kad kaltininkai, atlikdami neteisėtus veiksmus, nenumatė ir nėra net mažos tikimybės, kad jie suprato gadinantys (užpurkšdami dažais užrašus) didelės mokslinės, istorinės, kultūrinės reikšmės vertybes.

Esant tokioms aplinkybėms, galima būtų teigti, kad kaltinamiesiems inkriminuotos veikos – svetimo turto sugadinimas – galėtų būti kvalifikuojamos pagal BK 187 straipsnio 1 dalį, tačiau, įvertinusi bylos aplinkybių visumą, t. y. kaltinamųjų veiksmų pobūdį, jų tyčios turinį, taip pat tai, kad apgadinti objektai atkurti, Vilniaus miesto savivaldybės administracijai patiriant nedideles išlaidas, žala atlyginta, teisėjų kolegija nusprendė, kad kaltinamųjų padarytos veikos pagal jų pavojingumą, objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių turinį nesiekia baudžiamosios atsakomybės ribų už BK 187 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikaltimą, taigi jų veiksmuose nėra ir šio nusikaltimo sudėties.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija prokuroro kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-387/2022

BK 284 straipsnio taikymas

Dėl visuomenės rimties ar tvarkos sutrikdymo požymio turinio

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasatorius, nesutikdamas su kaltinamųjų išteisinimu pagal BK 284 straipsnį dėl užrašų aeroliniiais dažais užpurškimo ant įtraukto į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą objekto – vienuolyno ansamblį juosiančios tvoros fasado sienos bei joje esančios koplytėlės fasado sienos, taip pat dėl aeroliniiais dažais užpurkštų užrašų ir ant kitų Vilniaus mieste esančių pastatų, statinių konstrukcijų, nurodė, kad abiejų instancijų teismai netinkamai aiškino BK 284 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos visuomenės rimties ar tvarkos sutrikdymo požymio turinį.

Kasacinis teismas nustatė, kad abiejų instancijų teismai BK 284 straipsnio taikymo klaidų nepadarė. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad kaltinamieji, visais atvejais elgdamiesi vandališkai, t. y. ant kaltinime nurodytų pastatų, kitų statinių aeroliniiais dažais užpurkšdami įvairius užrašus, demonstravo nepagarbą aplinkiniams. Jie nemotyvuotais, betiksliais, beprasmybiškais veiksmais gadino įvairių kultūrinę, inžinerinę ar kitokią socialinę vertę turintį turta, o tokiu elgesiu visada demonstruojama nepagarba aplinkiniams.

Teisėjų kolegija sutiko su kasatoriaus argumentu, kad visi aeroliniiais dažais užpurkšti užrašai ant Vilniaus mieste esančių pastatų, ypač senamiestyje, yra nuolat matomi, tačiau teisėjų kolegija pažymėjo, kad vien dėl to, remiantis bendruoju visuomenės interesu gyventi estetiškoje aplinkoje, negalima automatiškai konstatuoti, kad kaltinamųjų veiksmais buvo sutrikdyta visuomenės rimtis ir tvarka. Šio požymio buvimo niekaip nelemia nei bendras kiekvieno išteisintojo užpurkštų užrašų kiekis (nes, imant kiekvieną veiką atskirai, tie kiekiai nėra dideli), nei aplinkybė, kad užpurkšti užrašai ant įvairių objektų fasadų sienų išbuvo ilgą laiką. Šis požymis negali būti grindžiamas ir kai kurių užrašų išskirtiniu dydžiu (40 kv. m, 21 kv. m, 15 kv. m).

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad teismai turi nustatyti ir teismų sprendimuose konkrečiai įvardyti, kuo pasireiškia BK 284 straipsnyje įtvirtintas požymis – visuomenės rimties ar tvarkos sutrikdymas. Nagrinėjamoje byloje teismai tokių aplinkybių nenustatė, kasatoriaus teiginius, kad kaltinamųjų veiksmais buvo sutrikdyta visuomenės rimtis ir tvarka, teisėjų kolegija pripažino nepagrįstais konkrečiais įrodymais.

Taigi teisėjų kolegija nusprendė, kad abiejų instancijų teismai, įvertinę tai, kad kaltinamųjų aeroliniiais dažais užpurkšti užrašai nebuvo necenzūriniai ar prieštaraujantys gerai moralei – užrašai turėjo prasmę tik juos piešusiems asmenims, taip pat kitus bylos duomenis, pagrįstai konstatavo, kad nėra neginčijamų įrodymų, patvirtinančių, jog dėl pirmiau nurodytų grafičių aplinkiniai būtų pasijutę šurkščiai pažeminti ar šokiruoti, būtų nutrauktas žmonių poilsis ar darbas, padaryta didelė materialinė žala dėl minėtų užrašų pašalinimo, sutrikdyta normali žmonių ar įstaigų veikla, žmonėms būtų sukeltas didelis išgąstis ar būtų kilusi sumaištis, nutrauktas renginys, sustabdytas eismas ir pan.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija prokuroro kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-387/2022

BK 294 straipsnio taikymas

Dėl tikros ar tariamos teisės įgyvendinimo kaip būtinojo savavaldžiavimo požymio

Šioje baudžiamojoje byloje kasatorius nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas, išteisinamas kaltinamąjį, netinkamai taikė BK 294 straipsnio 2 dalį.

Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu asmuo nuteistas, o apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu išteisintas dėl kaltinimo pagal BK 294 straipsnio 2 dalį dėl to, kad, nesilaikydamas įstatymų nustatytos tvarkos, panaudodamas fizinį smurtą, savavališkai vykdė ginčijamą, bet nerealizuotą savo tariamą teisę, vykdydamas teisingumą ir siekdamas nubausti už sūnaus apgadintą dviratį, tyčia tempė už kairės ausies mažamečiui, sukėlė fizinį skausmą, po to grasino „įdėti į

bagażinę, išvežti, perlaužti per pusę, suvažinėti su mašina“, taip savavaldžiavo panaudodamas prieš mažametį fizinę ir psichinę prievartą ir padarė didelę žalą asmens teisėms.

Apeliacinės instancijos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo nustatytais faktiniais aplinkybėmis ir jų neginčijo, tačiau konstatavo, kad byloje nenustatyta nei nusikalstamos veikos objektyvioji pusė – būtinas savavaldžiavimo požymis – padariniai, t. y. didelė žala asmens teisėms ir teisėtiems interesams, nei subjektyvioji pusė – panaudojant neleistinus būdus, siekis gauti turtinės naudos. Kasacinis teismas konstatavo, kad nors kaltinamasis dėl savavaldžiavimo išteisintas pagrįstai, tačiau apeliacinės instancijos teismas, nurodydamas siekį gauti turtinės naudos kaip būtiną savavaldžiavimo požymį, neteisingai aiškino BK 294 straipsnyje nustatytos nusikalstamos veikos požymius. Toks požymis nenustatytas nei BK 294 straipsnyje, nei kasacinio teismo praktikoje. Ir netgi atvirkščiai – toks požymis paprastai rodo, kad gali būti padarytas kitas – turtinis nusikaltimas. Teisėjų kolegija išaiškino, kad tais atvejais, kai kaltininkas savavališkai įgyvendina turtinę teisę, sąmoningai akivaizdžiai viršydamas šios teisės apimtį (siekia ne atkurti tikras ar tariamas teises, bet gauti turtinės naudos), kaltininkui paprastai inkriminuotinas atitinkamas BK straipsnis, nustatantis atsakomybę už turtinį nusikaltimą (pvz., turto prievartavimą). BK 294 straipsnyje nėra detalizuota, kokios tikros ar tariamos teisės turi būti įgyvendinamos, tačiau ši veika nėra kriminalizuota vien tik už turtinių teisių įgyvendinimą nurodytais būdais. Todėl kasacinis teismas padarė išvadą, kad savavaldžiaujant gali būti įgyvendinamos ne tik turtinės, bet ir neturtinės savo ar kitų asmenų tikros ar tariamos teisės. Atitinkamai savavaldžiaujant gali būti reiškiami reikalavimai patenkinti ne tik turtines, bet ir kitokias pretenzijas.

Baudžiamoji atsakomybė už savavaldžiavimą kyla tik tada, kai konflikto dalyviai yra tikro ar tariamo teisinio santykio dalyviai. Ši teisės norma suponuoja, kad savavaldžiavimas yra neatsiejamas nuo tam tikrų subjektinių teisių atsiradimo ir jų vykdymo. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad tokių teisių atsiradimas turi turėti teisėtą ir objektyvų pagrindą. Tai reiškia, kad turi būti teisės normos, kurios nustatytų tiek subjektinių teisių atsiradimo pagrindus, tiek ir galimybę reglamentuoti tokius teisinius santykius. Teisių ir pareigų atsiradimo ir jų įgyvendinimo pagrindus reglamentuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ir kiti įstatymai. Kartu pažymėta, kad asmenų teisės gali atsirasti įvairiais pagrindais, o asmuo savavaldžiaudamas gali įgyvendinti ne tik civilines, bet ir kitas subjektines teises (pvz., darbo). Tačiau tik teisėtu pagrindu atsiradusių teisių įgyvendinimas, nesilaikant įstatymų nustatytos tvarkos, gali užtraukti atsakomybę už savavaldžiavimą. Kai asmuo įgyvendina turimą subjektinę teisę sąmoningai ignoruodamas įstatymo reikalavimus, laikoma, kad jis veikia savavališkai, o kai toks savavališkas teisės vykdymas yra pavojingas ir padaro didelę žalą kito asmens teisėms ar teisėtiems interesams, atsiranda pagrindas taikyti baudžiamąją atsakomybę už savavaldžiavimą.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad atsakomybė pagal BK 294 straipsnį nustatyta ne už bet kokios, o tik už įstatymų nustatytos tvarkos nesilaikymą. Asmuo, nesilaikantis ne įstatymais nustatytos subjektinių teisių įgyvendinimo tvarkos, neturėtų atsakyti už savavaldžiavimą. Dėl to kiekvienu atveju turi būti konstatuota, kad kaltininko elgesys ne apskritai (miglotai) pažeidžia „įstatymų nustatytą tvarką“, bet yra neteisėtas (konkrečiai nurodant, kokie įstatymai, nustatantys minėtą tvarką, yra pažeisti), agresyvus, baustinas ir pan.

Šioje byloje pirmosios instancijos teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, nepagrįstai nustatė, kad kaltinamasis vykdė ginčijamą, bet nerealizuotą savo tariamą teisę vykdyti teisingumą ir nubausti mažametį. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad savavaldžiaudamas asmuo tarsi imasi pats „vykdyti teisingumą“. Tačiau ši sąvoka naudojama apibūdinant ne tikrą ar tariamą teisę, bet pačią veiką – savavališkus kaltininko veiksmus bei pasirinktą tokį teisės įgyvendinimo būdą, kuris neatitinka nei geros moralės, nei bendro gyvenimo taisyklių gerbimo, nei sąžiningumo, protingumo ar teisingumo principų.

Teisėjų kolegija pabrėžė, kad tinkamas vykdytos teisės identifikavimas yra itin svarbus savavaldžiavimui kvalifikuoti. Svarbu nustatyti ne tik kokią teisę kaltininkas įgyvendino – tariamą ar tikrą, bet pirmiausia – ar jis iš viso turėjo kokią nors teisę. Jei nustatoma, kad kaltininkas neturėjo nei tikros, nei tariamos teisės, tai veika negali būti kvalifikuojama kaip savavaldžiavimas pagal BK 294 straipsnį. Subjektinė teisė BK 294 straipsnio prasme turi turėti teisėtą ir objektyvų pagrindą.

Tačiau nėra jokio teisėto pagrindo atsirasti tokioms subjektinėms teisėms kaip „teisingumo vykdymas“ ar kito asmens „nubaudimas“. Kasacinio teismo nuomone, šioje byloje surinkti duomenys patvirtino, kad šiuo konkrečiu atveju kaltinamojo veikoje nebuvo vieno būtinojo savavaldžiavimo nusikaltimo sudėties požymio – tikros ar tariamos teisės, kurią jis būtų galėjęs pats tiesiogiai įgyvendinti savavaldžiaudamas, todėl ir jo veiksmai negalėjo būti kvalifikuoti pagal BK 294 straipsnio 2 dalį.

Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu kaltinamasis už tapačius veiksmus, kuriuos prokuroras prašė papildomai pripažinti nusikalstamais pagal BK 294 straipsnio 2 dalį, buvo pripažintas kaltu ir nubaustas pagal BK 284 straipsnį. Dėl šios dalies apkaltinamasis nuosprendis įsiteisėjo ir kasacinis skundas nepaduotas. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad kaltinamojo veika jau buvo įvertinta kaip nusikalstama pagal kitą BK straipsnį. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad kasacinio teismo praktikoje nuosekliai pabrėžiama, jog nepritartina tokiai praktikai, kai įvairūs tarpusavyje kylantys konfliktai ir ginčai dirbtinai kriminalizuojami kaltinant vieną iš konfliktuojančių pusių nusikalstamu savavaldžiavimu, neanalizuojant, ar pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, neįvertinant kitų teisės šakų normų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija prokuroro kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-719/2022

BK 309 straipsnio 1 ir 2 dalių taikymas

Dėl nusikalstamų veikų kvalifikavimo kaip padarytų esant realiajai sutaptčiai

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde nurodė, kad teismai jo ginamajam inkriminuotas veikas pagal BK 309 straipsnio 1 ir 2 dalis laikė realiaja sutapttimi, nors, kasatoriaus manymu, šios nusikalstamos veikos yra tęstinė veika arba sudaro idealiąją sutapttį.

Kasacinis teismas išaiškino, kad veiksmai, kuriais įgyvendinami alternatyvūs veikos požymiai, paprastai pripažįstami tęstine nusikalstama veika, jei juos jungia bendra kaltininko tyčia ir jie yra padaryti dėl to paties nusikalstamos veikos dalyko. Šios bylos kontekste pažymėta, kad tęstinės nusikalstamos veikos tokiais atvejais negali paneigti vien tik tai, jog padarytos alternatyvios veikos patenka į skirtingas to paties BK specialiosios dalies straipsnio dalis. Todėl, jei realizuojami alternatyvūs veikos požymiai, nustatyti skirtingose to paties BK straipsnio dalyse, tęstinė veika kvalifikuojama pagal sunkiausią požymį nustatančią taikomo straipsnio dalį, o kiti byloje nustatyti alternatyvūs sudėties požymiai aprašomi nuosprendyje (BPK 305, 331 straipsniai). Veiksmai su skirtingais (alternatyviais) nusikaltimo dalykais gali būti laikomi pavieniu tęstiniu nusikaltimu ir kvalifikuojami pagal vieną BK straipsnį (ar jo dalį), jeigu juos jungia bendras kaltininko sumanymas.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nors BK 309 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta atsakomybė už veikas, kurių kėsinimosi objektas (suaugusiųjų pornografija ir pornografinio turinio dalykai, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo, pateikiamas kaip vaikas) ir veika (suaugusiųjų pornografijos įsigijimas ar gaminimas, turint tikslą ją platinti, arba jos platinimas ir pornografijos, kurioje vaizduojamas vaikas arba asmuo, pateikiamas kaip vaikas, pagaminimas, įgijimas, laikymas, demonstravimas, reklamavimas, siūlymas arba platinimas, taip pat įgijimas ar suteikimas prieigos prie tokio pornografinio turinio dalykų) yra skirtingi, tačiau gali susiklostyti situacija, kai padarytos veikos gali tiek sudaryti idealiąją sutapttį, tiek būti pripažintos tęstine veika.

Šioje byloje nustatyta, kad nuteistasis iš savo www.facebook.com vartotojo paskyros nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2019 m. rugsėjo 16 d. persiuntė kitam vartotojui keturis vaizdo įrašus su pornografinio turinio dalykais; taip pat nenustatytu laiku, bet ne vėliau kaip iki 2020 m. gegužės 25 d., įgijo ir laikė ne mažiau kaip 53 elektronines bylas su pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo, pateikiamas kaip vaikas.

Teisėjų kolegija įvertino, kad pagal byloje nustatytas faktines aplinkybes nėra pagrindo konstatuoti, jog padarytos veikos sudaro idealiąją sutapttį, nes jų pobūdis yra skirtingas (suaugusiųjų pornografijos dalykų platinimas bei vaikų pornografijos įgijimas ir laikymas), ir tai nebuvo situacija,

kai asmuo viena veika tuo pačiu laiku padarė du nusikaltimus, nustatytus skirtinguose BK straipsniuose ar jų dalyse.

Kasatoriaus nuomone, šios veikos laikytinos tęstinėmis, nes jos buvo bendro nuteistojo sumanymo dalis, atliktos panašiu laiku, iš esmės nukreiptos į vieną tikslą – apskritai įsigyti pornografinio turinio elektronines bylas ir jas platinti, nors kartu pabrėžiama, kad platinti pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojamas vaikas ar asmuo, pateikiamas kaip vaikas, nuteistasis tikslo neturėjo ir jų neplatino.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad nors nuteistasis disponavo pornografija (vaikų pornografiją vaizduojančios nuotraukos ir vaizdo įrašai buvo atsisiųsti ir laikomi nuteistojo kompiuterio standžiajame diske, o suaugusiųjų pornografiją sudarantys vaizdo įrašai buvo nusiųsti kitam asmeniui), tačiau, kas yra svarbu vertinant tyčios bendrumą, disponavimo dalykai buvo skirtingi; veiksmai laiko atžvilgiu buvo nutolę vienas nuo kito (vaikų pornografija įgyta ir laikyta daugiau kaip dešimt metų, o suaugusiųjų pornografijos platinimo veiksmai įvykdyti 2017–2019 m.), o nusikalstamų veikų pabaigos momentas iš esmės sutampa tik dėl to, kad šios veikos viena po kitos buvo išaiškintos teisėsaugos institucijų; nuteistasis iki 2012 m. buvo įgijęs (parsisiuntęs) įvairių pornografinio turinio dalykų, taip pat ir vaikų pornografijos, o sumanymas platinti (nusiųsti) pornografinio turinio medžiagą kilo po to, kai pats gavo pornografinio turinio medžiagą iš kito asmens. Atsižvelgdama į pirmiau nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija neturėjo pagrindo daryti išvadą, kad nuteistojo veiksmus jungė bendra tyčia ir jie turėjo būti pripažinti tęstine veika.

Taigi teisėjų kolegija nusprendė, kad žemesniųjų instancijų teismai baudžiamojo įstatymo taikymo klaidos nepadarė, nes pagal nustatytas byloje aplinkybes nuteistojo padarytos veikos sudarė realiąją nusikalstamų veikų sutaptį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-20-976/2022

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 80 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl draudimo versti duoti parodymus prieš save

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasatorius, be kita ko, teigė, kad į įvykio vietą iškviešti pareigūnai faktiškai atliko jo, kaip įtariamojo, apklausą, taip pažeidė BPK 80 straipsnio 1 dalies reikalavimus, todėl teismai negalėjo remtis pareigūnų darytais garso įrašais.

Kasacinis teismas, vertindamas šią situaciją, pirmiausia pažymėjo tai, kad draudimo versti duoti parodymus prieš save principas yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje, BPK 80 straipsnio 1 punkte ir yra viena iš teisės į teisingą procesą garantijų. Kasacinės instancijos teismas formuoja praktiką, pagal kurią faktiškai sulaikyto ar faktiškai įtariamo padarius nusikaltimą asmens parodymai, be kita ko, ir „atviri prisipažinimai“ arba tokio asmens „neformalių pokalbių“ su pareigūnais įrašai, kurie buvo gauti pažeidžiant draudimą versti duoti parodymus prieš save, nepripažįstami įrodymais ir jais negalima remtis priimant apkaltinamąjį nuosprendį. Vertimas duoti parodymus neretai yra susijęs su faktiniu asmens, įtariamo padarius nusikalstamą veiką, sulaikymu ir jo faktine kaip įtariamojo apklausa, šių veiksmų tinkamai procesiškai neįforminant ir taip pažeidžiant BPK 140, 187, 188 straipsnius, nustatančius įtariamojo sulaikymo ir apklausos taisykles. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad nors parodymų gavimas pažeidžiant BPK 80 straipsnio 1 punkto reikalavimus yra pripažįstamas esminiu baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimu ir tokiais duomenimis negalima remtis, tačiau, netgi nustačius tokio pobūdžio pažeidimą, tai nėra besąlygiškas (t. y. neatsižvelgiant į kitas bylos aplinkybes, nustatytas remiantis leistinais, atitinkančiais BPK 20 straipsnio reikalavimus, įrodymais) pagrindas teismų sprendimus pripažinti neteisėtais ir nepagrįstais.

Teisėjų kolegija nurodė, kad apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nustatyta, jog 2018 m. lapkričio 16 d. apie 16.00 val. gavę pranešimą, kad bute vyksta konfliktas, pareigūnai atvyko į įvykio vietą ir, aiškindamiesi konflikto aplinkybes, bute, kuriame gyveno nuteistasis, koridoriuje ant

spintelės, pastebėjo suktinę su galimai augalinės kilmės narkotine medžiaga; nuteistasis pareigūnams nurodė, kad tai yra jo suktinė. Įvykio aplinkybės, kartu ir nuteistojo paaiškinimai dėl konflikto, kilusio su pas jį atvykusiais asmenimis, taip pat dėl pas jį rastos galimai narkotinės medžiagos, jos įgijimo aplinkybių ir kt., buvo fiksuojamos policijos pareigūnams darant garso įrašus tarnybiniais diktofonais; įvykio vieta buvo apžiūrėta, nufotografuota, surašytas įvykio vietos ir patalpų apžiūros protokolai; rasta galimai narkotinė medžiaga paimta ir pristatyta į policijos komisariatą; tą pačią dieną pareigūnas surašė tarnybinį pranešimą, ir pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal nusikalstamos veikos požymius, nustatytus BK 259 straipsnio 2 dalyje. 2018 m. lapkričio 30 d. specialisto išvadoje nurodyta, kad atlikus objekto – 2018 m. lapkričio 16 d. įvykio vietos apžiūros metu bute paimtos medžiagos – tyrimą nustatyta, jog tai yra narkotinė medžiaga – kanapių derva.

Teisėjų kolegijos vertinimu, tokios byloje nustatytos ir neginčijamos faktinės aplinkybės leidžia teigti, kad policijos pareigūnai, atvykę į įvykio vietą, turėjo ne tik teisę, bet ir pareigą gauti informaciją apie tai, kas įvyko, kad galėtų spręsti dėl tolesnių veiksmų, susijusių tiek su galima asmenų, esančių įvykio vietoje, ar kitų asmenų teisine atsakomybe, tiek su būtinybe suteikti pagalbą galimai nukentėjusiesiems dėl įvykio (nuteistasis, pasiskundęs, kad blogai jaučiasi nuo patirto fizinio smurto, dėl kurio ir buvo kviešti policijos pareigūnai, buvo nuvežtas į sveikatos priežiūros įstaigą). Kaip matyti iš bylos medžiagos, atvykę pareigūnai visų pirma ėmėsi priemonių konfliktuojantiems asmenims atskirti, o vėliau, aiškindamiesi su įvykio dalyviais jo aplinkybes, buvo informuoti, kad bute galimai yra narkotinių medžiagų. Iš garso įrašo, kuris darytas įvykio vietoje tarnybiniu diktofonu, taip pat jo išklotinės matyti, kad pareigūnai, pastebėję suktinę, paklausė bute gyvenančio nuteistojo, kieno ji, ir nuteistasis nurodė, jog suktinė yra jo, ir pasakė, iš kur ją gavo. Užduoti klausimai buvo atviri, duomenų, kad pareigūnai skatino prisipažinti nuteistąjį ar kokiais nors kitais neteisėtais veiksmais siekė jo prisipažinimo, provokavo, byloje nėra, tokie duomenys nenurodomi ir kasaciniame skunde.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija nusprendė, kad duomenys iš nuteistojo gauti teisėtai, nepažeidžiant draudimo versti duoti parodymus prieš save.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-6-976/2022

BPK 113, 115 straipsnių nuostatų laikymasis

Dėl negautų pajamų priteisimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasaciniame skunde nukentėjusiojo atstovas, be kita ko, teigė, kad apeliacinės instancijos teismas neteisėtai nukentėjusiajam nepriteisė dėl eismo įvykio, kuriame buvo sužalota jo sveikata, patirtos turtinės žalos – negautų pajamų atlyginimo, nes jei nukentėjusiojo sveikata nebūtų sutrikdyta eismo įvykio metu, jis būtų galėjęs dirbti ir iš darbo santykių gauti bent minimalų darbo užmokestį.

Teisėjų kolegija nurodė, kad CK 6.283 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog jeigu fizinis asmuo suluošintas ar kitaip sužalota jo sveikata, tai už žalą atsakingas asmuo privalo nukentėjusiam asmeniui atlyginti visus šio patirtus nuostolius ir neturtinę žalą. Nuostolius šio straipsnio 1 dalyje nurodytais atvejais sudaro negautos pajamos, kurias nukentėjęs asmuo būtų gavęs, jeigu jo sveikata nebūtų sužalota, ir su sveikatos grąžinimu susijusios išlaidos (gydymo, papildomo maitinimo, vaistų įsigijimo, protezavimo, sužaloto asmens priežiūros, specialių transporto priemonių įsigijimo, sužaloto asmens perkvalifikavimo išlaidos ir kitos sveikatai grąžinti būtinos išlaidos) (CK 6.283 straipsnio 2 dalis). Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad tiek realiai patirta žala, tiek ir negautos pajamos turi būti tiksliai apskaičiuotos. Asmuo, kuris reikalauja atlyginti žalą, privalo įrodyti jam padarytų nuostolių dydį, pateikti įrodymus, patvirtinančius realią pajamų gavimo tikimybę. Negautos pajamas, kaip nuostolius, apibūdina tokie požymiai kaip pagrįstas tikėtumas jas gauti, jeigu pažeidimo nebūtų, pajamas suprantant kaip sumą, kurią sudarytų lėšos, kuriomis asmuo praturtėtų iš teisėtos veiklos. Apie tai, ar patirti nuostoliai gali būti vertinami kaip negautos pajamos arba patirtos išlaidos (turto sumažėjimas), sprendina pagal tokius kriterijus: ar pajamos buvo numatytos gauti iš

anksto; ar pagrįstai tikėtasi jas gauti esant normaliai veiklai; ar šių pajamų negauta dėl neteisėtų skolininko veiksmų.

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad nukentėjusysis gana ilgą laikotarpį iki eismo įvykio (dvejus metus) niekur nedirbo. Be to, byloje nėra duomenų, patvirtinančių, kad iki eismo įvykio dienos jis būtų gavęs pajamų iš kitos teisėtos veiklos ar ėmėsis realių veiksmų, siekdamas tokių pajamų gauti, sukurti darbo santykius ir pan. Dėl to, teisėjų kolegijos vertinimu, vien kasaciniame skunde išdėstytų teorinių pasvarstymų, kad nukentėjusysis, jei jo sveikata nebūtų buvusi sutrikdyta eismo įvykio metu, būtų galėjęs dirbti ir gauti darbo užmokestį, nepakanka, kad būtų konstatuotas tokių negautų pajamų realumas ir tai, kad šios pajamos buvo negautos dėl kito asmens neteisėtų veiksmų (šiuo atveju – eismo įvykio).

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas nukentėjusiojo civilinio ieškinio dalį dėl negautų pajamų priteisimo, įstatymų taikymo klaidos nepadarė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-628/2022

BPK 154, 162 straipsnių nuostatų laikymasis

Dėl įrodymų leistinumo

Kasaciniuose skunduose kasatoriai, be kita ko, teigė, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nesutiko su apeliacinio skundo argumentais, kad elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės protokolai ir jų dalys (išrašai), gauti kitoje baudžiamojoje byloje, negalėjo būti pripažinti įrodymais apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje. Anot kasatorių, apeliacinės instancijos teismas apsiribojo formaliu BPK 162 straipsnyje reglamentuoto prokuroro nutarimo leisti viename ikiteisminiame tyrime BPK 154 straipsnyje nustatyta tvarka surinktus duomenis panaudoti šioje byloje vertinimu ir nepagrįstai pripažino, jog toks prokuroro leidimas yra pakankamas pagrindas šiuos duomenis pripažinti įrodymais.

Kasacinis teismas sutiko su šiais kasacinio skundo argumentais ir nurodė, kad, vadovaujantis BPK 162 straipsniu, vienoje baudžiamojoje byloje taikant procesines prievartos priemones surinkta informacija apie privatų asmens gyvenimą ikiteisminio tyrimo metu gali būti panaudota kitoje baudžiamojoje byloje tik aukštesniojo prokuroro nutarimu. Jeigu baudžiamoji byla yra teismo žinioje, sprendimas dėl informacijos panaudojimo kitoje baudžiamojoje byloje priimamas ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi. Teisėjų kolegija sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad šis procesinis reikalavimas byloje nepažeistas, nes minėti duomenis panaudoti nagrinėjamoje byloje buvo leista Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro 2020 m. rugsėjo 25 d. nutarimu. Tačiau šiame kontekste teisėjų kolegija pabrėžė ir tai, kad, pripažįstant slaptais procesiniais metodais gautus duomenis leistiniais įrodymais kitoje byloje, būtina atsižvelgti tiek į atskleistų nusikalstamų veikų kategoriją ir galimybes apskritai vykdyti neviešo tyrimo veiksmus dėl tokios nusikalstamos veikos, tiek ir visos baudžiamosios bylos kontekstą bei proporcingumo principo reikalavimus. Paprastai toks leidimas gali būti duodamas, jeigu ir kitame procese nagrinėjimo dalyką sudaro ne mažesnio pavojingumo nusikalstama veika. Teisėjų kolegijos vertinimu, šis reikalavimas apžvelgiamoje byloje buvo pažeistas.

Darydama tokią išvadą, teisėjų kolegija pažymėjo, kad, pirma, kitoje byloje BPK 154 straipsnyje nustatyta tvarka vykdyta telefoninių pokalbių kontrolė tiesiogiai varžė nagrinėjamoje byloje nuteistų asmenų privatumą. Todėl šių iš kitos bylos gautų duomenų pripažinimas leistinu įrodymu turėjo būti pagrįstas išvada, kad toks duomenų rinkimo būdas formaliai galimas tiriant kaltinamiesiems inkriminuotas veikas, be to, nesikerta su procesinių prievartos priemonių proporcingumo principu.

Antra, apžvelgiamoje byloje ikiteisminis tyrimas buvo atliekamas ir kaltinimas pareikštas pagal BK 300 straipsnio 1 dalį, t. y. dėl nesunkaus nusikaltimo, kuris neįtrauktas į nusikalstamų veikų kategoriją, dėl kurios galima taikyti BPK 154 straipsnyje nustatytas procesines prievartos priemones.

Trečia, teismai pokalbių kontrolės būdu gautus duomenis pripažino leistinu įrodymu byloje, be kita ko, remdamiesi BPK 154 straipsnio 1 dalies nuostata, pagal kurią telefoninių pokalbių kontrolė galima ir tais atvejais, kai yra pavojus, kad nukentėjusiajam, liudytojui ar kitiems proceso dalyviams arba jų artimiesiems bus panaudotas smurtas, prievartavimas ar kitokios neteisėtos veikos. Tačiau nei prokuratūros prašymuose dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo, nei teismo nutartyse, kuriomis leista panaudoti minėtus procesinius veiksmus, toks pagrindas nenurodytas.

Ketvirta, apžvelgiamoje byloje nustatytų nusikalstamų veikų esmė – melagingi asmenų parodymai, kad jie patys pasirašė įstaigos profesinės sąjungos narių susirinkimo protokoluose, nors iš tikrųjų už juos pasirašė kažkas kitas. Teisėjų kolegijos vertinimu, šiems faktams atskleisti ir įrodyti BPK 154 straipsnyje nustatytų procesinių prievartos priemonių taikymas yra akivaizdžiai nebūtinai ir neproporcingas.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija nusprendė, kad teismai, grįsdami savo išvadą byloje elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės protokolais ir jų dalimis (išrašais), gautais kitoje baudžiamojoje byloje, nesilaikė įrodymų leistinumą reikalavimo (BPK 20 straipsnio 4 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-90-788/2022

III. CIVILINĖS BYLOS

Šeimos teisė

Dėl kreditorių informavimo santuokos nutraukimo byloje

Pareiškėjai prašė nutraukti jų santuoką abiejų sutuoktinių sutikimu ir patvirtinti sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjų prašymą dėl santuokos nutraukimo bendru sutuoktinių sutikimu laikė nepaduotu ir grąžino pareiškėjams. Teismas nusprendė, kad apie bylos nagrinėjimą turi būti pranešta ir antstoliams, vykdančioms vykdomąsias bylas vieno iš sutuoktinių atžvilgiu. Kadangi vykdymo proceso metu yra susidariusios vykdymo išlaidos, santuokos nutraukimo pasekmių sutartyje turėjo būti aptarta prievolė jas grąžinti. Apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms.

Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 593 straipsnio 1 dalies 4 punktu, pareiškime nutraukti santuoką abiejų sutuoktinių bendru sutikimu turi būti nurodyti duomenys apie sutuoktinio (ar vieno iš jų) kreditorius ir nurodymas, kad kreditoriai yra informuoti apie bylos iškėlimą. Šio kreditorių informavimo tikslas yra sudaryti sąlygas sutuoktinio (sutuoktinių) kreditoriams įgyvendinti savo teises ir įvertinti, ar sutartis dėl santuokos nutraukimo padarinių nepažeidžia kreditorių interesų. Vis dėlto kasacinis teismas pabrėžė, kad santuokos nutraukimo byloje sprendžiama dėl prievolės pobūdžio (bendra sutuoktinių ar vieno jų asmeninė) bei rūšies (solidarioji ar dalinė), o vykdymo procese priverstinai vykdamąjį dokumentą vykdytinos prievolės pobūdis bei rūšis jau yra nustatyti teismo sprendimu.

Kasacinio teismo vertinimu, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.126 straipsnyje įtvirtintos kreditorių teisių garantijos negali būti aiškinamos plačiai ir neapima specifinės prigimties prievolės – vykdymo išlaidų. Pagal bendrą taisyklę priverstinio vykdymo procese visos vykdymo išlaidos išieškamos iš skolininko (CPK 611 straipsnis). Įstatyme nustatyta, kad vykdymo išlaidos išieškamos toje pačioje vykdomojoje byloje, kurią vykdamą jos buvo apskaičiuotos, o ginčai dėl vykdymo išlaidų skaičiavimo nagrinėjami specialia CPK nustatyta tvarka. Todėl atskiras (ne toje pačioje vykdomojoje byloje) vykdymo išlaidų išieškojimo iš skolininko procesas nėra galimas, o jeigu toks būtų antstolio inicijuojamas, jis turėtų būti pripažįstamas kaip antstolio veikimas peržengiant jam valstybės suteiktų įgaliojimų ribas, todėl neteisėtas.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas konstatavo, kad CK 3.126 straipsnio 2 dalis nėra taikoma sutuoktinio (sutuoktinių) atžvilgiu priverstinius vykdymo veiksmus atliekančiam antstoliui, nes jis nėra laikytinas kreditoriumi šio straipsnio prasme, o

vykdymo išlaidų dydis yra reglamentuotas teisės aktuose, todėl apskaičiavimas ir jo patikra taip pat gali būti atliekami tik specialia tvarka. Dėl to kasacinis teismas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis panaikino ir pareiškėjų pareiškimo priėmimo klausimą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-5-916/2022

Sutarčių teisė

Dėl savivaldybių turto nuomos sutarties maksimalaus termino ir nuomininko teisės reikalauti atnaujinti nuomos sutartį naujam terminui

Ieškovė ginčijo savivaldybės administracijos sprendimą, pagal kurį ji turėjo atlaisvinti savivaldybės nuomojamas negyvenamąsias patalpas, ir siekė atnaujinti 2013 m. kovo 5 d. sudarytą šių patalpų nuomos sutartį. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies, įpareigojęs nuomos sutartį atnaujinti laikotarpiui iki 2024 m. rugsėjo 30 d. už 2018 m. sausio 30 d. įvykusiame viešajame patalpų nuomos konkurse pasiūlytą didžiausią nuomos kainą. Teismas taip pat nurodė, kad bendra nuomos sutarties trukmė pagal šią sutartį negali būti ilgesnė už Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo (toliau – VSTVNDĮ) 15 straipsnio 3 dalyje nustatytą terminą (10 metų), kurio pradžia turi būti skaičiuojama nuo šios teisės normos įsigaliojimo momento, t. y. nuo 2014 m. spalio 1 d. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą ir pažymėjo, kad maksimalus tik valstybinio turto nuomos terminas VSTVNDĮ 15 straipsnio 3 dalyje buvo nustatytas per klaidą, todėl taikytinas ir savivaldybių turtui.

Kasacinis teismas, nesutikdamas su šiuo apeliacinės instancijos teismo pateiktu teisės normų aiškinimu, nurodė, kad įstatymo projekto parengiamieji darbai patvirtina, jog įstatymų leidėjas nepadarė teisės normos redagavimo klaidos. 2014 m. spalio 1 d. įsigaliojusioje VSTVNDĮ 15 straipsnio redakcijoje (2014 m. kovo 25 d. įstatymo Nr. XII-802 redakcija) buvo nustatytas reglamentavimas, pagal kurį šio straipsnio 3 dalis buvo skirta tik valstybės ilgalaikio materialiojo turto nuomai reguliuoti, o vadovaujantis nurodyto straipsnio 8 dalimi savivaldybei nuosavybės teise priklausantis materialusis turtas išnuomojamas savivaldybės tarybos nustatyta tvarka. Įstatymo nuostata dėl savivaldybių ilgalaikio materialiojo turto nuomos maksimalaus 10 metų termino taikytina tik nuo 2019 m. spalio 1 d., įsigaliojus VSTVNDĮ 15 straipsnio 5 dalies redakcijai (2019 m. liepos 25 d. įstatymo Nr. XIII-2398 redakcija). Pagal 2019 m. liepos 25 d. įstatymo Nr. XIII-2398 13 straipsnio 7 dalies nuostatas įstatymas nėra taikomas iki jo įsigaliojimo sudarytoms sutartims ir pradėtoms nuomos procedūroms. Taigi VSTVNDĮ 15 straipsnio nuostatos dėl nuomos maksimalaus 10 metų termino turi būti taikomos sutarčiai dėl ilgalaikio materialiojo turto nuomos santykių (jų atnaujinimo), sudaromai po šių nuostatų įsigaliojimo.

Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad nuomos sutartis, dėl kurios atnaujinimo naujam terminui tarp šalių kilo ginčas, buvo sudaryta 2013 m. kovo 5 d., viešas patalpų nuomos konkursas įvyko 2018 m. sausio 30 d., t. y. iki 2019 m. liepos 25 d. įstatymo Nr. XIII-2398 įsigaliojimo. Todėl nagrinėjamam ginčui spręsti VSTVNDĮ 15 straipsnio 5 dalies (2019 m. liepos 25 d. įstatymo Nr. XIII-2398 redakcija) nuostata, įtvirtinusi savivaldybių ilgalaikio materialiojo turto nuomos maksimalų 10 metų terminą, apskritai netaikoma.

Kasacinis teismas nurodė, kad savivaldybei priklausančių ginčo patalpų nuomos procedūros pagrindai buvo vykdomos vadovaujantis viešo konkurso vykdymo metu galiojusia VSTVNDĮ 15 straipsnio 8 dalimi, nustatiusia, kad savivaldybei nuosavybės teise priklausantis materialusis turtas išnuomojamas savivaldybės tarybos nustatyta tvarka. Tokia tvarka buvo reglamentuota savivaldybės ilgalaikio materialiojo turto viešojo nuomos konkurso ir nuomos ne konkurso būdu organizavimo tvarkos apraše (toliau – Aprašas). Taigi dėl ieškovės (nuomininkės) pirmenybės teisės atnaujinti nuomos sutartį naujam terminui turėjo būti sprendžiama remiantis nurodytais teisės aktais. Pagal Apraše ir viešojo nuomos konkurso sąlygose įtvirtintas taisykles savivaldybė, pasibaigus jai priklausančių patalpų nuomos terminui ir nuomininkui tinkamai vykdžius sutartinius įsipareigojimus,

turėjo diskreciją arba vieną kartą atnaujinti nuomos sutartį su ankstesniu patalpų nuomininku naujam 3 metų terminui neskelbiant viešo nuomos konkurso, arba skelbti viešą patalpų nuomos konkursą, sudarant buvusiam patalpų nuomininkui pirmenybės teisės sudaryti nuomos sutartį naujam 5 metų laikotarpiui įgyvendinimo galimybę už viešame nuomos konkurse pasiūlytą didžiausią nuomos kainą.

Nauja sutartis, sudaryta su ieškove, pasinaudojusia pirmenybės teise atnaujinti sutartį, turėjo būti sudaryta nuo 2018 m. kovo 1 d., kai baigė galioti ankstesnė 2013 m. kovo 5 d. sudaryta nuomos sutartis, ir ji turėjo galioti iki 2023 m. kovo 1 d. Tačiau kitam suinteresuotam asmeniui apskundus viešąjį konkursą dėl ginčo patalpų nuomos ir teismui sustabdžius konkurso procedūras ginčo šalys sudarė papildomą susitarimą, pagal kurį nuomininkui leidžiama nuomos sutartyje nustatytais sąlygomis naudotis turtu, iki bus sudaryta nauja nuomos sutartis. Kasacinis teismas išaiškino, kad, atsižvelgiant į tai, jog 2018 m. kovo 1 d. papildomą susitarimą dėl nuomos sutarties pakeitimo ir jos papildymo šalys sudarė dėl viešo nuomos konkurso procedūrų sustabdymo kitoje civilinėje byloje, terminuota patalpų nuomos sutartis buvo sudaryta palankesniais ieškovei sąlygomis, ieškovė visu ginčų abiejose civilinėse bylose nagrinėjimo laikotarpiu pagal paskirtį naudojos patalpomis, todėl įsiteisėjusio teismo sprendimo nagrinėjamoje byloje pagrindu su ieškove sudarytos (sudaromos) atnaujintos naujam terminui patalpų nuomos sutarties terminas turi būti skaičiuojamas ne nuo atnaujintos sutarties sudarymo dienos, bet nuo 2018 m. kovo 1 d., nuo kurios pagal viešojo nuomos konkurso sąlygas turėjo būti sudaryta nauja sutartis su konkurso laimėtoju arba su pirmenybės teise atnaujinti sutartį naujam terminui pasinaudojusia ieškove.

Nors bylą išnagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė įstatymo nuostatų galiojimą laiko atžvilgiu, tačiau tai nelėmė neteisingo sprendimo byloje priėmimo, nes ginčo teisės normos tarp šalių susiklosčiusių santykių nereguliuoja. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-17-381/2022

Dėl vartojimo kredito sutarties formos ir pasirašymo; dėl tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus teisės reikalauti grąžinti kreditą

Ieškovė, administruojanti tarpusavio skolinimo platformą, prašė priteisti iš atsakovo (kredito gavėjo) skolą. Ji nurodė, kad atsakovas ir skolintojai sudarė vartojimo kredito sutartį, pagal kurią atsakovui buvo suteikta paskola; skolą atsakovas privalėjo skolintojams grąžinti grafike nustatyta tvarka. Atsakovas sutartinių įsipareigojimų pagal sutartį neįvykdė, todėl ieškovė, įgijusi reikalavimo teisę, skolintojų vardu nutraukė sutartį. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį iš esmės patenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, byloje ginčiui kilus dėl vartojimo kredito sutarties sudarymo nuotoliniu būdu, aktuali Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo (toliau – VKĮ) 10 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, jog vartojimo kredito sutartis gali būti sudaroma nuotoliniu būdu su vartojimo kredito gavėju, jeigu vartojimo kredito davėjas įsitikina tokia vartojimo kredito gavėjo valia. VKĮ 11 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad vartojimo kredito sutartis turi būti sudaroma raštu patvariojoje laikmenoje. Vartojimo kredito sutarties šalys turi gauti po vieną vartojimo kredito sutarties egzempliorių. Sudarant vartojimo kredito sutartį nuotoliniu būdu yra svarbus ir jos pasirašymo būdas, taigi atitinkamai ir elektroninio parašo reglamentavimas.

Kasacinio teismo vertinimu, vartojimo kredito paraiškos nuostatos ir tai, kad atsakovas pats pateikė pirmosios instancijos teismui šią paraišką, patvirtina, kad tarp šalių buvo sudarytas susitarimas dėl to, kas bus laikoma atsakovo elektroniniu parašu ir kad toks susitarimas yra išsaugotas patvariojoje laikmenoje, kaip to reikalaujama pagal Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymo 5 straipsnio 1 dalį. Kadangi atsakovas pasirašė paraišką šalių sutartu elektroniniu parašu, jo dispozicijoje yra pati vartojimo kredito paraiška, todėl atsakovas, kaip vartojimo kredito gavėjas, turėjo (ir turi) galimybę ateityje pasinaudoti nepakitusia joje laikoma informacija ir galimybę jam skirtą informaciją laikyti tiek laiko, kiek reikia pagal informacijos paskirtį.

Atsižvelgdamas į tai, kad vartojimo kredito sutarties pagrindu atsakovas realiai kreditą gavo, jam buvo pateiktas šios sutarties tekstas ir ją atsakovas pasirašė su ieškove iš anksto sutartu būdu,

taip pat į tai, kad atsakovas šią sutartį sudarė laisva valia, pats užpildydamas paraišką, kasacinis teismas konstatavo, kad jis privalėjo elgtis sąžiningai ir vykdyti prisiimtus įsipareigojimus, taigi laiku gražinti kreditą ir mokėti palūkanas. Atsakovui nevykdant vartojimo kredito sutartimi prisiimtų įsipareigojimų jam pagrįstai taikyta sutartinė civilinė atsakomybė.

Skolinimosi portalo platformos sutartyje nustatyta, jog skolintojas ir paskolos gavėjas sutinka ir patvirtina, kad organizatorius gali perimti skolintojų reikalavimo teises iš šios sutarties, paskolos ar vartojimo kredito sutarties nustatytais atvejais ir kai tai yra būtina paskolos sutarties vykdymui ir skolos išieškojimui užtikrinti, turint tikslą organizatoriui vykdyti visus veiksmus, būtinus skolintojo interesams tinkamai atstovauti ir skolos gražinimui administruoti. Kasacinis teismas konstatavo, kad visi vartotojai, t. y. tiek atsakovas, kaip kredito gavėjas, tiek ir kredito atsakovui davėjai, atlikę portalo naudojimosi sutartyje nurodytus veiksmus, faktiškai sutarė su ieškove, kaip tarpusavio skolinimo platformos operatore, koku būdu bus pasirašoma ši sutartis, t. y. kokie veiksmai bus traktuojami kaip elektroninis parašas, ir atitinkamai ją pasirašė. Todėl kredito davėjų reikalavimo perleidimo ieškovei sutartis buvo sudaryta įstatymo reikalaujama forma, o ieškovė turi teisę reikalauti, kad atsakovas įvykdytų pagal vartojimo kredito sutartį neįvykdytas prievolės.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-36-781/2022

Darbo teisė

Dėl darbdavio pareigos mokėti netesybas pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 147 straipsnio 2 dalį

Ieškovas (darbuotojas), be kitų reikalavimų, prašė priteisti iš atsakovės (darbdavės) netesybas už pavėluotą atsiskaitymą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos – patenkino, tačiau priteisė tik 50 procentų ieškovo prašomos netesybų sumos.

DK 147 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, darbo santykiams pasibaigus, o darbdaviui ne dėl darbuotojo kaltės uždelsus atsiskaityti su juo, darbdavys privalo mokėti netesybas, kurių dydis – darbuotojo vidutinis darbo užmokestis per mėnesį, padaugintas iš uždelsimų mėnesių skaičiaus, tačiau ne daugiau kaip iš šešių. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šia teisės norma yra siekiama apsaugoti darbuotojo interesus bei skatinti darbdavį tinkamai vykdyti pareigas ir atsiskaityti su atleidžiamu darbuotoju. Nustačius DK 147 straipsnio 2 dalyje konkretų maksimalų šešių mėnesių terminą, už kurį turi būti mokamos netesybos, užtikrinamas teisinis aiškumas, nes abi darbo teisinių santykių šalys gali aiškiai numatyti, kokia sankcija gali būti taikoma darbdaviui pažeidus pareigą tinkamai atsiskaityti su darbuotoju pasibaigus darbo santykiams.

Kasacinio teismo vertinimu, nustatyti DK 147 straipsnio 2 dalyje reglamentuojamos teisės normos tikslai bei imperatyvumas leidžia teigti, kad kitos, nei joje nustatytos, aplinkybės nėra pagrindas mažinti joje nustatytą netesybų dydį. Todėl apeliacinės instancijos teismo nurodytos aplinkybės dėl netesybų dydžio, ekonominė padėtis, darbdavio nepiktnaudžiavimas nėra pagrindas plačiai aiškinti minėtą teisės normą ir spręsti dėl joje nustatytos sankcijos sumažinimo. Be to, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nutartyje rėmėsi kasacinio teismo praktika dėl netesybų mažinimo, kuri buvo formuojama dėl ankstesnio DK (galiojusio iki 2017 m. liepos 1 d.) 141 straipsnio 3 dalies, nenustačiusios konkretaus laikotarpio, už kurį priteistinos netesybos.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, sprendžiant dėl DK 147 straipsnio 2 dalies taikymo, reikia įvertinti, ar yra visos jos taikymo sąlygos, be kita ko, ar uždelsiama atsiskaityti su darbuotoju ne dėl darbuotojo kaltės. Nustačius, kad darbdavys uždelsė atsiskaityti su darbuotoju dėl darbuotojo kaltės, turi būti sprendžiama dėl tokių aplinkybių ir atitinkamai darbdavio atsakomybės (jos apimties). Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas nenustatė, kad atsakovė su ieškovu neatsiskaitė laiku dėl ieškovo kaltės, dėl šių aplinkybių byloje ginčas nekilo, todėl ieškovas pagrįstai reikalavo iš atsakovės priteisti DK 147 straipsnio 2 dalyje nustatytas netesybas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį pakeitė, padidindamas ieškovui iš atsakovės priteistinas netesybas už pavėluotą atsiskaitymą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-1-684/2022

Dėl vienodo darbo užmokesčio laikiniams darbuotojams ir nuolatiniams laikinojo darbo naudotojo darbuotojams mokėjimo

Ieškovė (darbdavė) ginčijo Darbo ginčų komisijos sprendimą, kuriuo iš ieškovės atsakovams buvo priteistos darbo užmokesčio nepriemokos. Ieškovės teigimu, atsakovai terminuotų laikinojo darbo sutarčių pagrindu buvo priimti dirbti ieškovės įmonėje kaip laikinieji darbuotojai, kurie savo darbo funkcijas faktiškai vykdė pas laikinojo darbo naudotoją – trečiąjį asmenį Europos lyčių lygybės institutą (EIGE), kuris ir priimdavo sprendimą dėl laikinųjų darbuotojų darbo užmokesčio. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė, konstatavę, jog atsakovams nepagrįstai buvo mokamas mažesnis darbo užmokestis, nei būtų mokamas tuo atveju, jeigu jie būtų įdarbinti tiesiogiai EIGE.

Kasacinis teismas nurodė, jog iki 2017 m. liepos 1 d. galiojusio Lietuvos Respublikos įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatyme (toliau – Įstatymas) buvo gan aiškiai apibrėžti laikiniams darbuotojams mokėtino darbo užmokesčio principai. Vienas iš tokių: laikinojo darbuotojo darbo užmokestis darbo pas darbo naudotoją laikotarpiu turi būti bent toks, koks būtų taikomas, jeigu darbo naudotojas būtų jį tiesiogiai įdarbinęs toje pačioje darbo vietoje, išskyrus atvejus, kai laikiniams darbuotojams, pasirašiusiems neterminuotą laikinojo darbo sutartį, tarp siuntimų yra mokamas toks pats darbo užmokestis kaip ir siuntimų metu.

DK, įsigaliojusiame 2017 m. liepos 1 d., buvo nustatytas iš esmės analogiškas reguliavimas. DK 75 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, jog laikinojo įdarbinimo įmonė privalo užtikrinti, kad už darbą laikinojo darbo naudotojui laikinojo darbuotojo darbo užmokestis būtų ne mažesnis už užmokestį, koks būtų jam mokamas, jeigu laikinojo darbo naudotojas būtų laikinąjį darbuotoją įdarbinęs pagal darbo sutartį toje pačioje darbo vietoje, išskyrus atvejus, kai pagal neterminuotą laikinojo darbo sutartį dirbantys laikinieji darbuotojai tarp siuntimų gauna darbo užmokestį iš laikinojo įdarbinimo įmonės ir šio darbo užmokesčio dydis tarp siuntimų dirbti yra toks pats kaip ir siuntimų dirbti metu. Už pareigos mokėti laikinajam darbuotojui už darbą įvykdymą laikinojo darbo naudotojas atsako subsidiariai.

Byloje buvo sprendžiama, ar 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/104/EB dėl darbo per laikinojo įdarbinimo įmones (toliau – Direktyva 2008/104/EB) 5 straipsnyje įtvirtintos ir į nacionalinę teisę perkeltos minėtos Įstatymo ir DK nuostatos yra aktualios šioje byloje susiklosčiusiai situacijai, atsižvelgiant į tai, kad laikinuoju darbu naudojosi EIGE – Europos Sąjungos agentūra. Kasacinis teismas rėmėsi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) išaiškinimu, jog Direktyvos 2008/104/EB 1 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad į šios direktyvos taikymo sritį patenka situacija, kai laikinojo įdarbinimo įmonė asmenis, sudariusius su ja darbo sutartį, skiria dirbti EIGE.

Pagal Direktyvos 2008/104/EB 5 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą laikinųjų darbuotojų pagrindinės darbo ir įdarbinimo sąlygos jų paskyrimo į įmonę laikinojo darbo naudotoją laikotarpiu yra bent tokios, kokios būtų taikomos, jei ta įmonė būtų juos tiesiogiai įdarbinusi tai pačiai darbo vietai užimti. ESTT pažymėjo, jog Direktyvos 2008/104/EB 5 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pareigos, kurias užima į EIGE paskirtas laikinasis darbuotojas, gali būti laikomos „ta pačia darbo vieta“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, net jeigu visos pareigos, į kurias EIGE tiesiogiai įdarbina darbuotojus, apima užduotis, kurias gali atlikti tik asmenys, kuriems taikomi Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatai.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas nusprendė, kad teismai pagrįstai atsakovams priteisė darbo užmokesčio nepriemokas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-116-684/2022

Nemokumo teisė

Dėl kreditorių komiteto kompetencijos spręsti klausimą dėl juridinio asmens turto pardavimo ne iš varžytynių bankroto procese

Pareiškėjas prašė pripažinti bankrutuojančios įmonės kreditorių komiteto nutarimus neteisėtais. Pasak jo, įstatymas nesuteikia teisės kreditorių komitetui leisti turtą parduoti kitu negu iš varžytynių būdu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškėjo skundą atmetė.

Kreditorių komitetas, kaip ir kreditorių susirinkimas, yra kreditorių savivaldos organas. Tačiau, skirtingai nei kreditorių susirinkimas, kreditorių komitetas pagal Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą (toliau – JANĮ) nėra privalomai sudaromas bankroto procese. Kreditorių komiteto sudarymas yra kreditorių susirinkimo pasirinkimas (JANĮ 44 straipsnio 1 punktas). Remiantis JANĮ 53 straipsnio 1 dalimi, kreditorių susirinkimas gali sudaryti kreditorių komitetą ir nustatyti jo funkcijas. Tai reiškia, kad kreditoriai ne tik nusprendžia dėl kreditorių komiteto sudarymo ir jo narių, bet ir turi nustatyti jo funkcijas, t. y. nurodyti, kokių klausimų sprendimas yra perduodamas kreditorių komitetui.

JANĮ nėra nustatytos kreditorių komiteto funkcijos (nėra nustatytas kreditorių komiteto teisių sąrašas), jo sudarymo tikslai bei kompetencija. Tačiau, atsižvelgdamas į nemokumo teisės doktriną bei užsienio valstybių nemokumo teisę, kasacinis teismas padarė išvadą, kad kreditorių komitetas nemokumo procese iš esmės atlieka šio proceso priežiūros ir stebėsenos funkcijas. Kreditorių komitetas, skirtingai nei kreditorių susirinkimas, neturi kompetencijos priimti pagrindinių su šio proceso eiga susijusių sprendimų, tačiau turi kompetenciją pritarti konkrečių veiksmų atlikimui. Taigi kreditorių komitetas, nors ir veikdamas visų kreditorių vardu, nepakeičia kreditorių susirinkimo.

Teismų praktikoje, formuotoje iki JANĮ įsigaliojimo, buvo nurodoma, kad kreditorių susirinkimas iš esmės gali perleisti visą jam įstatyme priskirtą kompetenciją, tačiau kasacinis teismas pažymėjo, jog, priėmus JANĮ, buvo panaikinti Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (toliau – ĮBĮ) bei Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas, todėl anksčiau galiojusi teismų praktika šioje srityje turi būti peržiūrima ir vertinama, ar ji suderinama su nurodytomis nemokumo teisės vystymosi tendencijomis, JANĮ iškelto veiksmingo nemokumo proceso tikslu, pamatinių nemokumo proceso principų įgyvendinimu.

Kasacinis teismas nurodė, kad nors JANĮ 53 straipsnio 1 dalis suteikia teisę kreditorių susirinkimui nustatyti kreditorių komiteto funkcijas, tai nereiškia, kad kreditorių susirinkimas turi teisę perleisti visas kolektyvines kreditorių teises. Priešingu atveju būtų paneigiama kreditorių susirinkimo, kaip visiems juridinio asmens kreditoriams atstovaujančio kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo organo, esmė ir kompetencija bei daugumos kreditorių teisė aktyviai dalyvauti nemokumo procese (JANĮ 3 straipsnio 2 punktas). Be to, JANĮ nėra nuorodų, kad sudarytas kreditorių komitetas turėtų perimti visas kreditorių susirinkimo teises.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas nusprendė, kad bankrutavusios įmonės kreditorių komitetas neturėjo teisės priimti sprendimų, kurie pagal savo esmę nemokumo (bankroto) procese yra priskiriami kreditorių susirinkimo kompetencijai, todėl panaikino teismų priimtas nutartis, taip pat ir skundžiamą kreditorių komiteto sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-30-313/2022

Dėl kreditoriaus finansinio reikalavimo, grindžiamo užsienio arbitražo sprendimu, tvirtinimo

Kreditorė ginčijo teismo nutartį į bankrutuojančios įmonės kreditorių sąrašą įtraukti kitą kreditorę, kurios finansinis reikalavimas patvirtintas *res judicata* (galutinis teismo sprendimas) galios Lietuvoje neturinčiu užsienio arbitražo sprendimu. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas nurodė, kad tais atvejais, kai kreditoriaus reikalavimo pagrindumas nustatytas arbitražo sprendimu, kreditoriaus reikalavimo patikra neatliekama. Tačiau užsienio arbitražo sprendimo vykdytinumui Lietuvos Respublikoje keliamos papildomos sąlygos (Lietuvos

Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 51 straipsnis). Vadovaujantis CPK 809 straipsnio 1 dalimi, užsienio teismų (arbitražų) sprendimai Lietuvos Respublikos teritorijoje gali būti vykdomi tik po to, kai juos pripažįsta Lietuvos apeliacinis teismas, kaip valstybės įgaliota institucija pripažinti sprendimą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad kreditorius su reikalavimu, grindžiamu užsienio arbitražo sprendimu, gali įstoti į bankroto bylą tik tuomet, kai dėl kilusio ginčo priimtas užsienio arbitražo sprendimas įgijo *res judicata* galią Lietuvoje, t. y. jis buvo Lietuvos apeliacinio teismo pripažintas ir leistas vykdyti Lietuvos Respublikoje.

Kasacinio teismo vertinimu, tokiu atveju, kai kreditorius, prašydamas teismo patvirtinti jo finansinį reikalavimą, pateikia užsienio arbitražo sprendimą, kuris nėra nustatyta tvarka pripažintas ir leistas vykdyti, teismas negali tokio sprendimo pagrindu tvirtinti kreditoriaus reikalavimo. Taip pat teismas negali tokio užsienio arbitražo sprendimo vertinti kaip įrodymo, pagrindžiančio kreditoriaus reikalavimą, bei pakartotinai spręsti dėl pateikto reikalavimo pagrįstumo. Gavęs tokį kreditoriaus prašymą nemokumo (bankroto) bylą nagrinėjantis teismas turėtų pasiūlyti kreditoriui CPK nustatyta tvarka kreiptis į Lietuvos apeliacinį teismą dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti.

Kadangi nagrinėjamu atveju užsienio arbitražo teismo sprendimas nėra pripažintas ir leistas vykdyti Lietuvos apeliacinio teismo, materialiujų teisinių padarinių šioje byloje jis nesukelia, todėl teismo negalėjo būti tvirtinamas. Tačiau, atsižvelgdamas į proceso operatyvumo ir koncentruotumo principus, kasacinis teismas, panaikinęs ginčijamas teismų nutartis, klausimą dėl kreditoriaus reikalavimo tvirtinimo perdavė spręsti pirmosios instancijos teismui iš naujo, nurodydamas, jog kreditorius, siekdamas tokio reikalavimo patvirtinimo bankroto byloje, nedelsdamas turėtų kreiptis į Lietuvos apeliacinį teismą dėl užsienio arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-20-943/2022

Statybų teisė

Dėl administracinio nusižengimo byloje nustatytų faktų prejudicinės reikšmės civilinei bylai; dėl savavališkos statybos akto ginčijimo galimybės, kai, pareiškus reikalavimą panaikinti privalomąjį nurodymą, nereiškiamas reikalavimas panaikinti savavališkos statybos aktą

Ieškovė (savivaldybė) teisme ginčijo Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos privalomąjį nurodymą pašalinti savavališkos statybos padarinius. Ji nurodė, kad administracinio nusižengimo byloje teismai jau yra konstatavę, jog statytojo veiksmai nelaikytini naujo statinio (gatvės) statyba. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas išaiškino, kad įsiteisėjusio teismo nuosprendžio, priimto baudžiamojoje byloje, bei įsiteisėjusio teismo nutarimo, priimto administracinio nusižengimo byloje, atžvilgiu taikoma CPK 182 straipsnio 3 punkte įtvirtinta prejudicinių faktų taisyklė, ir atitinkamai prejudicinių faktų taisyklė, įtvirtinta CPK 182 straipsnio 2 punkte, netaikoma. Dėl to nagrinėjamoje byloje iškilęs teismo nutarimu, priimtu administracinio nusižengimo byloje, nustatytų aplinkybių prejudicialumo nagrinėjamoje civilinėje byloje klausimas turi būti sprendžiamas remiantis CPK 182 straipsnio 3 punktu.

Kasacinis teismas CPK 182 straipsnio 3 punkte įtvirtintą prejudicialumo taisyklę daugiausiai yra išplėtojęs dėl padarinių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, prejudicialumo civilinėje byloje. Tačiau ši kasacinio teismo praktika aktuali ir ja turi būti vadovaujama taip pat ir aiškinant prejudicialumo taisyklę padarinių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo nutarimu, priimtu administracinio nusižengimo byloje, atžvilgiu.

Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas konstatavo, jog įsiteisėjusia teismo nutartimi, priimta administracinio nusižengimo byloje, nustatyta aplinkybė, kad ieškovė, atlikdama ginčo gatvės statybos darbus, nevykdė naujo statinio statybos, yra aplinkybė, kuria remdamasis teismas sprendė dėl administracinio nusižengimo (ne)buvo, tačiau ši aplinkybė nėra administracinio nusižengimo padarinys. Todėl nėra pagrindo tokią aplinkybę pripažinti prejudiciniu faktų nagrinėjamoje civilinėje

byloje. Nurodytas įsiteisėjęs teismo nutarimas administracinio nusižengimo byloje ir juo nustatytos aplinkybės nagrinėjamoje civilinėje byloje vertintini kaip rašytiniai įrodymai pagal bendrąsias įrodymų vertinimo taisykles.

Nustatęs aplinkybę, jog dar iki statybos darbų, kurie valstybinę priežiūrą atliekančios institucijos konstatuoti kaip savavališka statyba, gatvei faktiškai egzistavus kaip pastatytam (sukurtam) turtiniam vienetai ir nesant įrodymų, kad šis turto vienetas yra neteisėtas, kasacinis teismas konstatavo, kad nėra pagrindo ieškovės atliktus statybos darbus vertinti kaip naujo statinio statybą, taigi ir kaip savavališką statybą.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad nors savavališkos statybos aktas nėra individualus teisės aktas, kuris galėtų būti ginčijamas administracine tvarka, vis dėlto reikalavimas panaikinti savavališkos statybos aktą gali būti savarankišku civilinės bylos dalyku. Kita vertus, civilinėje byloje pareiškus reikalavimą dėl privalomojo nurodymo panaikinimo, savavališkos statybos faktas kaip pagrindas pripažinti privalomąjį nurodymą neteisėtu gali būti ginčijamas byloje nepriklausomai nuo to, kad toje pačioje ar kitoje byloje nėra pareikštas reikalavimas panaikinti savavališkos statybos aktą ir jis nėra pripažintas neteisėtu ar negaliojančiu. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas padarė išvadą, kad, priešingai nei nusprendė apeliacinės instancijos teismas, aplinkybė, jog savavališkos statybos aktas nėra pripažintas neteisėtu ar negaliojančiu, nepagrindžia privalomojo nurodymo teisėtumo. Byloje nustačius faktą, kad nėra statinio statybos savavališkumo, dėl tokio statinio surašytas savavališkos statybos aktas praranda savo teisinę reikšmę, nes juo negali kilti savavališkos statybos šalinimo padarinių, kurie yra įforminti nepagrįstai priimtu privalomuoju nurodymu.

Byloje paneigus savavališkos statybos aktu nustatytą savavališkos statybos faktą, kartu paneigiamas ir to akto pagrindu priimto privalomojo nurodymo pagrįstumas ir teisėtumas. Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-7-1075/2022

Draudimo teisė

Dėl reikalavimams išmokėti transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmoką taikytinos teisės ir ieškinio senaties termino bei įvykio pripažinimo draudžiamuoju

Ieškovė (draudėja) ir trečiasis asmuo pareiškė reikalavimus draudimo bendrovėms priteisti transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokas trečiajam asmeniui dėl eismo įvykio, įvykusio Belgijos Karalystėje, metu padarytos žalos, kai ieškovės transporto priemonė, vykdant krovinio pervežimo užsakymą, transporto priemonių aikštelėje užsidegė. Bylą nagrinėję teismai šiuos reikalavimus išsprendė, taikydami Lietuvos Respublikos teisę.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad draudiko pareiga atlyginti žalą nukentėjusiam asmeniui kyla ne iš šiam padarytos žalos, o iš draudiką su atsakingu draudėju siejančios sutarties. Tokia žala atlyginama remiantis sutartine prievole, o tokiai prievolei taikytina teisė nustatoma pagal 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (Reglamento „Roma I“) nuostatas. Reglamento „Roma I“ 7 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos taisyklės tiems atvejams, kai valstybė narė nustato pareigą apsidrausti nuo tam tikrų rizikų. Tokiais atvejais valstybė narė gali nustatyti, kad draudimo sutarčiai taikoma pareigą apsidrausti nustačiusios valstybės narės teisė.

Ginčo transporto priemonė buvo registruota Lietuvos Respublikoje, taigi pareigą sudaryti transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartį nustato Lietuvos Respublikos teisė, todėl tokiai sutarčiai nagrinėjamoje byloje taikytina Lietuvos Respublikos teisė. Nors šioje byloje vieną iš reikalavimų, grindžiamų draudimo sutartimi, reiškia draudėjas draudikui, šiuo reikalavimu nėra siekiama prisiteisti draudimo išmoką savo naudai – ieškovė reiškia reikalavimą priteisti draudimo išmoką eismo įvykio metu nukentėjusių asmenų naudai. Ši aplinkybė nekeičia sutartinio prievolės išmokėti draudimo išmoką pobūdžio. Todėl kasacinis teismas konstatavo, kad

nagrinėjama atveju teismai tinkamai nustatė reikalavimus dėl transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokos taikytiną teisę ir pagrįstai vadovavosi ieškinių senaties instituto normomis, įtvirtintomis CK 1.125 straipsnio 7 dalyje.

Byloje buvo kilęs ginčas dėl įvykio, kai ieškovės transporto priemonė, vykdamas krovinio pervežimo užsakymą, sustojo privalomai poilsio pertraukai ir, vairuotojui palikus variklį veikti tuščiąja eiga nenutrūkstamą 34 valandų laikotarpį, transporto priemonėje kilo gaisras, pripažinimo draudžiamuoju eismo įvykiu. Apeliacinės instancijos teismas, priešingai nei pirmosios instancijos teismas, nurodytą įvykį pripažino draudžiamuoju.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad ESTT praktika formuojama ta linkme, jog, sprendžiant, ar įvykis kvalifikuotinas kaip transporto priemonių eismo įvykis, kuriam gali būti taikoma privalomojo draudimo apsauga, esminę reikšmę turi ne tai, ar transporto priemonė judėjo įvykio metu, ne vieta, kurioje įvykis įvyksta, bet funkcija, pagal kurią transporto priemonė tuo metu yra naudojama. Pagal ESTT pateiktus išaiškinimus į privalomojo draudimo sritį patenka ne tik transporto priemonės judėjimas, bet ir ilgesnis nei 24 val. stovėjimas vietoje, neatsižvelgiant į tai, ar jos variklis įvykio momentu buvo įjungtas, jei jos naudojimas atitinka įprastą šios transporto priemonės funkciją. Taigi transporto priemonės (ne)judėjimo faktas negali būti aiškinamas kaip galintis riboti įvykio, kuriame ji dalyvavo, priskyrimą draudžiamiesiems įvykiams.

Atsižvelgdamas į tai, kad įvykio metu ieškovės transporto priemonė buvo naudojama vežti kroviniumi, kuriam buvo reikalingas tam tikras temperatūros režimas, palaikomas variklio, į tai, kad keleivių ar krovinių vežimas neabejotinai yra įprasta transporto priemonės naudojimo funkcija, o temperatūros režimo užtikrinimas yra šio proceso dalis, bei remdamasis nuosekliai formuojama ESTT praktika dėl sąvokos „transporto priemonių eismas“, kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad nagrinėjama atveju transporto priemonės sustojimas aikštelėje ir jos naudojimas, varikliui veikiant tuščia eiga 34 valandas, siekiant palaikyti temperatūros režimą vežamam kroviniumi, atitinka įprastą transporto priemonės naudojimo funkciją ir patenka į transporto priemonių (eismo) sąvoką, atitinkamai, jo metu įvykęs įvykis pripažintinas draudžiamuoju įvykiu Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 2 straipsnio 3 dalies prasme.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-16-403/2022

Civilinio proceso teisė

Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo ypatingosios teisenos byloje, kai byla baigta nepriėmus teismo sprendimo dėl bylos esmės

Byloje kilo ginčas, ar susiklosčiusioje situacijoje, kai teismas nutraukė bylą, pradėtą pagal pareiškėjo skundą dėl antstolio veiksmų, bylinėjimosi išlaidų, patirtų už advokato teisinę pagalbą rengiant atsiliepimą į šį skundą ir atsiliepimą į pareiškėjo atskirąjį skundą, atlyginimas pagrįstai buvo priteistas suinteresuotam asmeniui A iš suinteresuoto asmens B (pagal įgaliojimą atstovaujančio neįgaliam pareiškėjui). Suinteresuotas asmuo B teigė, kad šioje byloje, sprendžiant dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, taikytinos CPK 443 straipsnio 6 dalies nuostatos; todėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimas gali būti priteistas tik iš dalyvaujančio byloje asmens, kuris teikė pareiškimą, tačiau šį teismas atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje – ypatingosios teisenos – byloje (CPK 442 straipsnio 6 punktas), kuri buvo nutraukta, t. y. užbaigta nepriėmus teismo sprendimo dėl joje kelto klausimo esmės, aktualios tiek CPK 443 straipsnio 6 dalies, tiek CPK 94 straipsnio 1 dalies nuostatos (CPK 443 straipsnio 1 dalis). Ginčo dėl skirtingo šalių suinteresuotumo bylos baigtimi nekilo, todėl suinteresuotam asmeniui A pripažintina teisė į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą CPK 443 straipsnio 6 dalies prasme.

Nagrinėjamoje ypatingosios teisenos byloje pareiškėjo skundas buvo paliktas nenagrinėtas, o civilinė byla, pradėta pagal šį skundą, nutraukta. Tokia procesinė situacija CPK 443 straipsnio 6 dalyje neregamentuojama, o vadovautis šioje normoje įtvirtinta bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisykle, pagal kurią bylinėjimosi išlaidų paskirstymo pagrindas yra proceso dalyviui (ne)palankaus sprendimo dėl bylos esmės priėmimas, šioje byloje nėra galimybės, nes toks sprendimas joje nebuvo priimtas. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas nurodė, kad CPK 443 straipsnio 6 dalies nuostatos nagrinėjamoje byloje aktualios ir taikytinos tik tiek, kiek yra susijusios su dalyvaujančių byloje asmenų pozicijos dėl reikalavimo dalyko nustatymu (jų suinteresuotumo bylos baigtimi, interesų (ne)priešingumo įvertinimu) ir kartu pagrindo spręsti dėl suinteresuoto asmens A patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo buvimu. Konstatavus, kad toks pagrindas egzistuoja, o civilinė byla nutraukta, bylinėjimosi išlaidų paskirstymas nėra negalimas.

Nagrinėjamu atveju, remiantis CPK 94 straipsnio 1 dalimi ir kasacinio teismo praktika, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo šioje byloje klausimas spręstinas pagal dalyvavusių byloje asmenų procesinius santykius ir jų procesinį elgesį bylos nagrinėjimo metu, įvertinant priežastis, nulėmusias pareiškimo (skundo dėl antstolio veiksmų) pateikimą, kartu – ir suinteresuoto asmens A bylinėjimosi išlaidų susidarymą.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad galimi atvejai, kai asmens, besikreipiančio su ieškiniu (pareiškimu, skundu) į teismą, siekis apginti savo galbūt pažeistas teises ar įstatymo saugomus interesus sietinas ne tik su jo paties, o kartais netgi ne su jo paties, bet su kitų asmenų, vienu ar kitu pagrindu susijusių ir byloje dalyvaujančių kaip trečiųjų ar suinteresuotų asmenų, teisėmis, pareigomis ar interesais. Taip susiklostė ir nagrinėjamoje byloje, kai formaliai procesas joje buvo inicijuotas pareiškėjo, tačiau jo siekis apginti savo pažeistas teises turėjo turėti tiesioginės įtakos ir suinteresuoto asmens B (iš esmės – tik jo) teisėms bei pareigoms.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas konstatavo, kad teismai pagrįstai atsakingu (kalto) dėl suinteresuoto asmens A bylinėjimosi išlaidų susidarymo pripažino suinteresuotą asmenį B.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-21-403/2022

Dėl atsakovės teisės pareikšti priešieškinį dokumentiniame procese

Ieškovė ginčijo apeliacinės instancijos teismo išvadą, jog įstatymų leidėjas neįtvirtino draudimo dokumentiniame procese pareikšti priešieškinį.

Kasacinis teismas nurodė, kad dokumentinio proceso metu civilinė byla išnagrinėjama supaprastintai, žymiai greičiau ir operatyviau, netaikant pasirengimo bylai stadijos. Kai atsakovas pateikia motyvuotus ir pagrįstus CPK 177 straipsnyje nurodytomis įrodinėjimo priemonėmis prieštaravimus dėl pareikšto ieškinio (CPK 430 straipsnio 1 dalis), ieškovui suteikiama teisė pateikti atsiliėpimą į atsakovo prieštaravimus, įskaitant papildomų motyvų nurodymą ir naujų įrodymų pateikimą, tačiau byla nagrinėjama toliau pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles nuo nagrinėjimo iš esmės stadijos, išskyrus CPK XXII skyriuje įtvirtintus ypatumus. Atsakovo teisė pareikšti priešieškinį yra civilinio proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principų, įtvirtintų CPK 7 straipsnyje, išraiška, užtikrinanti galimybę greičiau ir teisingai išnagrinėti bylą.

Atsižvelgdamas į priešieškinio esmę ir į tai, kad dokumentinis procesas vyksta pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles su tam tikromis išimtimis, kurios nurodytos CPK XXII skyriuje, kasacinis teismas padarė išvadą, kad atsakovo teisė dokumentiniame procese pareikšti priešieškinį ieškovui po motyvuotų prieštaravimų dėl ieškinio pareiškimo arba kartu su jais, jei šie prieštaravimai yra priimami, neprieštarauja dokumentinio proceso esmei, be to, atitinka bendruosius civilinio proceso teisės principus.

Atsakovo teisė pareikšti priešieškinį dokumentiniame procese pagrindžia ir tai, kad nuo 2011 m. spalio 1 d. galiojančios redakcijos CPK 430 straipsnio 4 dalies normoje tiesiogiai nebėra įtvirtinto draudimo atsakovui pareikšti priešieškinį dokumentiniame procese, nors toks draudimas buvo įtvirtintas iki 2011 m. spalio 1 d. galiojusios redakcijos CPK 430 straipsnio 4 dalyje. Vadinasi, įstatymų leidėjas 2011 m. birželio 21 d. įstatymu Nr. XI-1480 tiesiogiai panaikino draudimą pareikšti

priešieškinį dokumentiniame procese. Kasacinis teismas pažymėjo, kad CPK 430 straipsnio 4 dalyje įtvirtinti ribojimai dokumentiniame procese negali būti aiškinami plačiai, kaip apimantys ir tokius dokumentinio proceso esmei neprieštaraujančius ribojimus, kurie nėra tiesiogiai įtvirtinti šioje normoje.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas sutiko su byla nagrinėjusių teismų išvada dėl galimybės pareikšti priešieškinį dokumentiniame procese.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-35-611/2022

Vykdomo procesas

Dėl bankroto bylos skolininko individualiai įmonei iškelimo įtakos vykdomajai bylai

Pareiškėjas skundė antstolės patvarkymus, kuriais buvo panaikinti ankstesni antstolės patvarkymai užbaigti vykdomąsias bylas ir grąžinti vykdomuosius dokumentus. Pareiškėjo nuomone, antstolė, užbaigusi vykdomąsias bylas, priėmusi atitinkamus patvarkymus ir juos pateikusi pareiškėjo individualios įmonės bankroto bylą iškelusiam teismui, neturėjo pagrindo šių savo priimtų patvarkymų panaikinti. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškėjo skundo netenkino.

Kasacinio teismo vertinimu, nagrinėjamoje byloje nepagrįstai buvo pripažinta antstolio teisė panaikinti patvarkymą dėl vykdomosios bylos užbaigimo, taikant rašymo apsirikimo ir aiškių aritmetinių klaidų taisymo institutą. Antstolis negali taisyti savo padarytų klaidų, vadovaudamasis rašymo apsirikimo ir aritmetinių klaidų taisymo institutu, tais atvejais, kai pritaikius šį institutą pasikeičia procesinio sprendimo esmė. Be to, CPK nenustatyta galimybė pačiam antstoliui savo iniciatyva atlikti priimtų patvarkymų teisėtumo vertinimą, jeigu dėl tokio patvarkymo vykdymo proceso šalys ir suinteresuoti asmenys nebuvo pateikę skundo CPK 510 straipsnyje nustatyta tvarka. Todėl kasacinis teismas nusprendė, kad antstolė, patvarkymais panaikindama ankstesnius savo patvarkymus dėl vykdomosios bylos užbaigimo, veikė viršydama jai suteiktus įgaliojimus, taigi neteisėtai (*ultra vires*).

Bankroto byla pareiškėjo individualiai įmonei iškelta 2019 m. balandžio 1 d. nutartimi, todėl dėl antstolių pareigos perduoti vykdomuosius dokumentus bankroto bylą nagrinėjančiam teismui spręstina pagal ĮBĮ. Tais atvejais, kai bankroto byla iškeliamą individualiai įmonei, kuri yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, visi kreditoriai savo finansinius reikalavimus turi pareikšti Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka nepriklausomai nuo to, su kuo – įmone ar jos savininku, kaip privačiu fiziniu asmeniu, – buvo sudarytas sandoris, iš kurio kyla kreditoriaus reikalavimas. Taigi antstolis priima patvarkymą, kuriame nurodo, jog užbaigia vykdomąją bylą CPK 632 straipsnio 1 dalies 6 punkto pagrindu ir persiunčia vykdomąjį dokumentą bankroto bylą nagrinėjančiam teismui. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad toks vykdomosios bylos užbaigimas nedaro negalimo išieškojimo iš skolininko individualios įmonės savininko, pasibaigus individualios įmonės bankroto procesui ir likus nepatenkintų savininko asmeninių kreditorių reikalavimų. Bankroto bylą nagrinėjantis teismas po individualios įmonės pripažinimo bankrutavusia ir išregistravimo iš registro, jei įmonės savininko asmeninio kreditoriaus reikalavimai bankroto byloje lieka nepatenkinti, vykdomąjį dokumentą turėtų grąžinti išieškotojui, kad šis įstatymų nustatyta tvarka tęstų iki bankroto bylos iškelimo pradėtą vykdyti išieškojimą iš įmonės savininko turto.

Nagrinėjamu atveju antstolė klaidingai įvardijo, kad užbaigia vykdomąją bylą ir grąžina vykdomąjį dokumentą, tačiau iš esmės vykdomoji byla baigta CPK 632 straipsnio 1 dalies 6 punkto pagrindu persiuntus vykdomąjį dokumentą bankroto bylą nagrinėjančiam teismui. Dėl tokio grąžinimo pagrindo vykdomasis dokumentas galės būti pateiktas iš naujo vykdyti antstoliui tuo atveju, jeigu pasibaigus individualios įmonės bankroto procesui liks nepatenkintas toks savininko kreditoriaus reikalavimas. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas teismų procesinius sprendimus panaikino, taip pat panaikino ir antstolės vėlesnius patvarkymus.

Kitoje byloje pareiškėjas skundė tos pačios antstolės veiksmus atsisakyti panaikinti priverstinio vykdymo priemonės vykdomosiose bylose, tačiau teismai pareiškėjo skundo netenkino.

Kasacinis teismas sutiko su bylą nagrinėjusių teismų išvada, jog vykdomojo dokumento perdavimo bankroto bylą nagrinėjančiam teismui atveju netaikytina CPK 631 straipsnio 4 dalis, kurioje įtvirtinta antstolio pareiga, grąžinant vykdomąjį dokumentą išieškotojui, panaikinti visas priemonės, kurių buvo imtasi išieškojimui įvykdyti. Nagrinėjamu atveju vykdomosios bylos buvo užbaigtos ne dėl vykdomųjų dokumentų grąžinimo (CPK 632 straipsnio 1 dalies 2 punktas), bet kitu pagrindu – persiuntus vykdomąjį dokumentą bankroto bylą nagrinėjančiam teismui.

Nepaisant to, kad pareiškėjo individualiai įmonei bankroto byla iškelta iki JANĮ įsigaliojimo, sprendžiant dėl pareiškėjo turtui vykdomosiose bylose pritaikytų apribojimų panaikinimo turėtų būti taikomos šio įstatymo nuostatos. JANĮ 30 straipsnio 1 dalyje tiesiogiai įtvirtinta, kad juridinio asmens turto, kuris buvo areštuotas iki nemokumo bylos iškėlimo, klausimus sprendžia nemokumo bylą iškėlęs teismas. Atsižvelgdamas į tai, kad CPK nėra įtvirtintos pareigos antstoliui persiunčiant vykdomąjį dokumentą individualios įmonės bankroto bylą nagrinėjančiam teismui panaikinti skolininko (individualios įmonės savininko) turtui pritaikytas priverstinio vykdymo priemonės, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 2 d. nutartys civilinėse bylose Nr. 3K-3-3-943/2022 ir Nr. 3K-3-6-381/2022

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt